Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 127 (6239).
4 ИЮЛЬ
СЕШАНБА
1978 ЙИЛ.
Баҳоси 2 тийин.

Кеча Москвада КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини бошлади. Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Леонид Ильич БРЕЖНЕВ СССР қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш тўғрисида доклад қилди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1978 йил 3 июлда КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми очилди.

Пленум КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВнинг „СССР қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш тўғрисида“ги докладини тинглади.

Доклад юзасидан бошланган музокараларда Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари В. В. Щербицкий, РСФСР Министрлар Советининг Раиси М. С. Соломенцев, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Д. А. Кунаев, Озарбайжон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Г. А. Алиев, КПСС Краснодар ўлка комитетининг биринчи секретари С. Ф. Медунов, КПСС Рязань область комитетининг биринчи секретари Н. С. Приезжев, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов ўртоқлар сўзга чиқдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттиради.

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВнинг КПСС Марказий Комитети Пленумида 1978 йил 3 июлда қилган доклади

Ўртоқлар! Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш масалаларига бағишланган навбатдаги пленуми тарихий паллада — Улуғ Октябрь социалистик революциясининг етмишинчи йиллигига қадам қўйилган йилда тўпланди. Октябрь аграр проблемаларни ҳал этишда. мамлакатимиз деҳқонларининг. шунингдек бошқа мамлакатлар деҳқонларининг ҳам тақдирида алоҳида ўрин олади. Ер юзидаги меҳнаткашлар оммаси. барча тараққийпарвар кишилар Россияда социалистик революциянинг ғалабаси айни вақтда планетадаги энг кўп сонли меҳнаткаш синфни жабр-зулм. сиёсий ҳуқуқсизлик ва жаҳолатдан халос қилишга асос солганлигини биладилар.

Ленин партияси кўп асрлик тарихда деҳқонларни биринчи марта эксплуатация ва қашшоқликдан амалда халос этди, уларни социализмга олиб келди. Бизнинг душманларимиз совет қишлоғининг ўтмиши ва ҳозирги ҳаёти тўғрисида кўпдан-кўп бўлмағур ҳар қандай уйдирмаларни тўқидилар. Улар нималар демасин, нималарни ёзмасин ХХ аср тарихи, совет деҳқонларининг қаҳрамонона йўли, шунингдек бошқа социалистик мамлакатлар деҳқонларининг йўли деҳқонлар масаласини тўғри ва адолатли ҳал этиш учун бирдан бир тўғри йўл — қишлоқда социализм қуриш йўли борлигини. бирдан-бир ҳақиқий фан — аграр-деҳқонлар масаласи хусусидаги марксча-ленинча таълимот борлигини яққол исбот этди.

Ўртоқлар, В. И. Лениннинг аграр масалага доир асосий асарларидан бири. Ленин тафаккурининг буюк ижоди — «Кооперация тўғрисида»ги мақола чоп этилган кунга бир ойдан сал кўпроқ вақт илгари 55 йил тўлганлиги диққат-эътиборга сазовордир. В. И. Ленин бу мақоласида қишлоқ меҳнаткашлар оммасини янги ҳаёт сари олиб борадиган асосий йўлни кўрсатиб берди. Ватанимизнинг деҳқонлари биринчи бўлиб шу йўлдан бордилар. Ҳозирги кунда эса Лениннинг кооперация тўғрисидаги ғоялари чет элларда, хусусан мустамлакачилик сиртмоғини улоқтириб ташлаган мамлакатларда миллионларча деҳқонларни тўлқинлантирмоқда.

Лениннинг аграр масала хусусидаги таълимоти, унинг кооператив план ҳақидаги ғоялари ва принциплари партиямиз учун дастур бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. КПСС бу ғоя ва принципларга доим амал қилиб келмоқда ва конкрет тарихий шароитларни эътиборга олиб, уларни ривожлантирмоқда. В. И. Лениннинг таълимоти, васиятлари қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш планларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда бундан буён ҳам биз учун тўғри йўл кўрсатувчи компас бўлиб хизмат қилади.

I.

ПАРТИЯНИНГ АГРАР СИЁСАТИ АМАЛДА: АСОСИЙ ЯКУНЛАР

Ўртоқлар! Маълумки, КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март Пленуми партиямизнинг ҳозирги аграр сиёсатига асос солган эди. Бу сиёсат социалистик жамиятнинг янги шарт-шароитлари ва эҳтиёжларини илмий акс эттиради. Ҳозирги аграр сиёсат ривожланган социализм шароитида партиянинг қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ленинча стратегияси ва тактикасидир.

Партия белгиланган йўлга қатъий амал қилиб, кўпдан-кўп аграр проблемаларни ҳал эта олди. Мамлакат қишлоқ хўжалигининг иқтисодий ва социал тараққиётида олға қараб катта қадамлар қўйилди. Партиямизнинг олий анжумани — КПСС XXV съезди буни эътироф этди ва унга юксак баҳо берди. Маълумки, съезд партиянинг ўнинчи беш йилликда қишлоқ хўжалигини ривожлантириш соҳасидаги вазифаларини ҳам белгилади.

Съезддан буён икки йилдан кўпроқ вақт ўтди. Сиёсий бюро бугун қишлоқ хўжалигини ривожлантириш тўғрисидаги масалани КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми муҳокамасига қўяр экан. қуйидагиларни кўзда тутди:

Биринчидан. Партиянинг диққат эътиборини қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг энг актуал проблемаларини ҳал этишга ва ундаги нуқсонларни тугатишга, биз шу тармоқни юксалтириш учун сарфлаган ва сарф қилаётган маблағлардан самаралироқ фойдаланишга қаратиш керак; партия ва халқни қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва харид қилишни кўпайтириш соҳасида ҳам, қишлоқнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш юзасидан белгиланган программани амалга ошириш соҳасида ҳам беш йиллик планни муваффақиятли бажаришга сафарбар қилиш лозим.

Иккинчидан. Қишлоқ хўжалигини ва унинг индустрлаштирилиши ва илмий-техникавий тараққиётини таъминлайдиган тармоқларни янада ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилаш, қишлоқ экономикаси, планлаштириш ва социал ривожланишини такомиллаштиришга доир баъзи масалаларни муҳокама қилиш керак. Бу эса ўн биринчи беш йиллик планини ишлаб чиқиш. қишлоқ хўжалигини экономиканинг ғоят ривожланган секторига айлантириш борасида партия томонидан қўйилган вазифаларни муваффақиятли бажариш учун принципиал аҳамиятга эга бўлади.

Сиёсий бюро Марказий Комитетнинг Пленуми олдидан ҳар томонлама. пухта тайёргарлик кўриш манфаатларини кўзлаб. ўтган йили мўътабар комиссия тузганлиги сизларга маълум.

Аввало. КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март Пленумидан буён ўтган йиллар ичида аграр сиёсатимизни амалга оширишнинг асосий якунлари нимадан иборат?

Партия мамлакатни озиқ-овқат билан ва саноатни қишлоқ хўжалик хом ашёси билан мустаҳкам равишда таъминлашга эришишдан иборат стратегик вазифани ҳал этганида механизациялаш, химиялаштириш ва ерларни мелиорациялаш суръатларини жадаллаштириш, шу тармоқни ривожлантиришга доир масалаларни комплекс ҳал этиш йўли билан қишлоқ хўжалигининг моддий техника базасини анча мустаҳкамлашни ўзининг биринчи навбатдаги бурчи деб билди.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлаштириш учун мумкин бўлган чораларнинг ҳаммаси амалга оширилди. Аввало, қишлоқ хўжалигига капитал маблағ сарфлаш тўғрисидаги масалага ёндашиш ўзгартирилди. Биз бу ишга қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада ривожлантиришнинг негизи деб қарамоқдамиз ва уларнинг ҳажмларини мунтазам равишда мумкин қадар кўпроқ ошира боришни қоида деб қабул қилдик. Партия халқ хўжалигида маблағларни қайта тақсимлаш йўлидан борди, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришига сарфланадиган капитал маблағларни кескин равишда кўпайтиришни, унинг капитал маблағлар умумий ҳажмидаги ҳиссасини анча оширишни таъминлади. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг капитал маблағлардаги ҳиссаси еттинчи беш йилликда, яъни март Пленумига қадар 20 процентни ташкил этган бўлса, саккизинчи беш йилликда 23, тўққизинчи беш йилликда 26 процентга етди. Ўнинчи беш йиллик планга мувофиқ эса 27 процентдан ҳам ошиб кетади.

Биз бу даврда қишлоқ хўжалиги учун замонавий саноат базасини вужудга келтириш соҳасида кўп иш қилдик. Бизда илгари сув хўжалиги ва мелиорация, чорвачилик ва озуқа етиштириш учун машинасозлик, қишлоқ қурилиши, омихта ем ва микробиология саноати каби ихтисослаштирилган мустақил йирик тармоқлар аслида йўқ эди. Эндиликда улар мавжуддир! Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги, минерал ўғитлар ишлаб чиқариш, қайта ишлаб берувчи саноат ҳам кенг ривожланди. Буларнинг ҳаммаси ўсиб бораётган индустриал комплексдир. Бу комплекс қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини муттасил юксалтиришни таъминлашни кўзда тутади.

Қишлоқ хўжалигининг ижтимоий секторидаги асосий ишлаб чиқариш фондлари 183 миллиард сўмга етди. Бу — 1965 йилги даражадан 2,8 баравар ортиқдир. Колхоз ва совхозларнинг машина-трактор парки тамомила янгиланди дейиш мумкин, унинг сифат состави яхшиланди, катта қувватга эга бўлган, кўп юк ортадиган ва унумли ишлайдиган замонавий машиналарнинг ҳиссаси ошди. Шу йиллар ичида қишлоқ хўжалик корхоналарининг энергетика қуввати 232 миллион от кучидан 525 миллион от кучига кўпайди ёки икки баравардан зиёд ошди. колхоз ва совхозларда ҳар бир ходим меҳнатининг энергия билан таъминланиши эса 2,5 баравар ортди. Қишлоқ хўжалигини электрлаштириш жараёни актив давом этмоқда.

Партия ерларни химиялаштириш ва мелиорациялашга катта аҳамият берди. Ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, ерларни химиялаштириш ва мелиорациялаш ривожининг бундай жуда катта миқёсларини мамлакатимиз ҳам, чет эл практикаси ҳам илгари кўрмаган эди. Бизда химиялаштириш ва мелиорациялаш жуда катта умумдавлат вазифалари даражасига кўтарилди. Ўтган йили қишлоққа 77 миллион тонна минерал ўғит етказиб берилди, ваҳолонки 1965 йилда 27 миллион тонна минерал ўғит етказиб берилган эди. Қишлоқ хўжалигининг эҳтиёжларини тўла қондириш учун минерал ўғит ишлаб чиқариш бундан буён ҳам орта боради. Мамлакатда суғориладиган ва захи қочирилган майдонлар қарийб икки баравар кўпайди. Эндиликда колхоз ва совхозларимизда 27 миллион гектардан зиёд шундай ерлар бор. Ўнинчи беш йилликда мелиорация ишларига салкам 40 миллиард сўм сарф қилинади.

Шу йиллар ичида қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш соҳасида бажарилган катта ишнинг қисқача якуни ана шундай. Бу соҳада қиладиган ишларимиз ва нуқсонларимиз ҳали оз эмас, албатта. Биз барча йўналишларда — миқдор жиҳатидан ҳам, хусусан сифат жиҳатидан ҳам қишлоқ хўжалигини материал-техника билан таъминлашга бундан буён ҳам жуда катта эътибор беришимиз лозим эканлигини яхши биламиз.

Айни вақтда вужудга келтирилган базадан маҳорат билан самарали фойдаланишга тааллуқли ҳамма ишларда талабчанликни янада ошириш лозим. Бу — ҳозирги кунда қишлоқ партия ташкилотларининг. қишлоқ хўжалигидаги барча ходимларнинг энг муҳим вазифаларидан биридир.

Моддий-техника базасини ривожлантириш кадрлар тайёрлаш билан, хусусан мутахассис ва механизатор кадрлар тайёрлаш билан чамбарчас боғланган. Ўтган давр ичида бу соҳада ҳам кўп иш қилинди. Ҳозирги вақтда аҳвол шундай: маълумотли мутахассис кадрлар колхоз ва совхозларнинг ишларини бошқармоқдалар, техника эса механизаторларнинг катта армияси қўлида. Колхоз раисларининг 93.5 проценти, совхоз директорларининг эса 98.3 проценти олий ва ўрта маълумотли мутахассислардир. Ҳозирги кунда қишлоқ хўжалигида 1 миллион 600 мингдан зиёд мутахассис ишлаб турибди. механизаторлар сони эса 4 миллион 225 минг нафар кўпайди. Эндиликда қишлоқ хўжалигида ишлаётган ҳар беш ходимнинг бири механизатордир. Техника тараққиёти натижасида қишлоқда билимли. малакали ходимлар бошқа категорияларининг ҳам сони ошиб кетди.

КПСС XXV съездида таъкидлаб ўтилганидек, техника ва бошқа моддий ресурслар етказиб беришнинг ортганлиги колхоз ва совхозларда меҳнат унумдорлигини сезиларли даражада ошириш имконини берди. СССР Марказий статистика бошқармасининг маълумотларига қараганда, 1977 йилда ишлаб турган ҳар бир ходим ҳисобига меҳнат унумдорлиги 1965 йилдаги даражага нисбатан 169 процентни ташкил этди. Бу — бир йил ичида 16 миллион кишининг меҳнатини тежашга баравардир.

КПСС Марказий Комитети қишлоқ хўжалигини юксалтиришнинг иқтисодий тадбирларига, хусусан қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш ва харид қилиш, нарх белгилаш, кредит бериш. меҳнатга ҳақ тўлашни планлаштиришни такомиллаштиришга катта эътибор берди. Биз хўжаликларнинг ўзилаги ва бутун агросаноат комплекси миқёсларидаги хилма-хил иқтисодий муносабатлар давлат. колхозларнинг ва бевосита маҳсулот ишлаб чиқарувчиларнинг манфаатлари муштараклиги. бирлигини вужудга келтиришга интилмоқдамиз. В. И. Ленин маҳсулот ишлаб чиқариш ва уни реализация қилишда қатнашувчи ҳамма томонларнинг манфаатларини тўғри бирга қўшиб олиб боришни социалистик хўжалик юритишнинг асосий принципларидан бири деб билди. Марказий Комитет март Пленумидан кейинги дастлабки йиллардаёқ колхоз ва совхозларнинг экономикаси. шунингдек қишлоқ хўжалик ходимларининг моддий аҳволи сезиларли даражада яхшилана бошлаганлигини айтиб ўтиш керак. 1977 йилда колхозларнинг ялпи даромади еттинчи беш йилликдаги ўртача бир йилдагига нисбатан икки баравардан зиёд ортди. Совхозлар системаси умуман олганда кейинги 12 йил мобайнида фойда олиб келмоқда.

Ҳозирги шароитда қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланиши қишлоқ ҳаётидаги социал масалаларни ҳал этиш билан чамбарчас боғланган. Бир қанча сабабларга кўра, кўп йиллар мобайнида қишлоқда меҳнатга ҳақ тўлаш системасини тегишинча тартибга солиш иложи бўлмади. Ҳозирги босқичда ана шу муҳим масалани мақбулроқ тарзда ҳал этиш йўли топилди. Аввало, колхозчиларнинг меҳнатига гарантияланган ҳақ тўлашга ўтиш кўзда тутилади. Партиянинг қишлоқ меҳнаткашлари билан саноат ишчиларининг иш ҳақидаги тафовутни қисқартиришга қаратилган тадбирлари принципиал аҳамиятга эгадир. Ўн икки йил ичида колхозчиларнинг меҳнатига тўланган ҳақ икки баравар. совхоз ишчиларининг меҳнат ҳақи 1.9 баравар ортди.

Шу йиллар ичида колхозчиларни пенсия билан таъминлаш ва социал страхование қилиш соҳасида йирик тадбирлар амалга оширилди. Буни конкрет равишда тасаввур этмоқ учун шундай рақамларни келтириб ўтаман: 1977 йилда колхозчиларга марказлаштирилган иттифоқ фондидан 4 миллиард сўмдан зиёд пенсия ва нафақа тўланди. Бу — 1965 йилдагидан 4 баравардан ҳам ортиқдир. Миллионларча кишиларга, хусусан ўзининг бутун ҳаётини. ўз меҳнатини колхоз тузумини ривожлантириш ва мустаҳкамлашдан иборат муштарак ишга бағишлаган кишиларга тааллуқли ана шу тадбирларнинг нечоғли муҳимлигини исбот қилиб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Қишлоқ аҳолиси фаровонлиги, маданияти ва турмушининг ўсганлиги давримизнинг диққатга сазовор хусусиятларидан биридир. Бу борадаги умумлаштирилган маълумотларни келтириб ўтамиз. 1965—1977 йилларда колхозчи хонадонининг жами даромади 1.8 баравар кўпайди. Аҳоли жон бошига ҳисоблаганда, шу йиллар ичида қишлоқ жойларда сотилган мол миқдори йилига 222 сўмдан 492 сўмгача ёки икки баравардан зиёд ортди. Шу йиллар ичида давлат ва колхозларнинг ишлаб чиқариш билан боғланмаган объектларга. яъни асосан социал соҳага сарф қилган капитал маблағлари 40 миллиард сўмдан ошиб кетди. Бу — Совет давлатининг бутун тарихида шу соҳада сарфланган барча маблағларнинг тўртдан уч қисмини ташкил этади.

Партиянинг вазифаси — эътиборни сусайтирмай. қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг турмуш даражасини бундан буён ҳам ўстириш, қишлоқларимизнинг тобора обод бўлиши тўғрисида доим ғамхўрлик қилишдан иборат.

Ишлаб чиқаришдаги пировард натижалар — бутун хўжалик фаолиятининг асосий мезонидир. Қишлоқ хўжалигида бу натижалар нимадан иборат?

Одатдагидек гапни ялпи маҳсулотдан бошлайман. Кейинги етти йил ичида (1971—1977 йиллар) ялпи маҳсулотнинг ўртача йиллик ҳажми 116 миллиард сўмга етди, ваҳолонки март Пленумидан аввалги йилларда 81.4 миллиард сўмни ташкил этган эди. Деҳқончиликдаги барча маҳсулотларнинг ҳосилдорлиги ва уларни етиштириш миқдори ўсди. Буни қуйида келтирилган жадвалдан билиб олиш мумкин.

Деҳқончилик маҳсулотларининг ялпи ҳосили ва ҳосилдорлиги (хўжаликнинг барча категорияларида ўрта ҳисобда бир йил ичида)

	ялпи ҳосил миллион тонна		ҳосилдорлик гектаридан центнер ҳисобида	
	1959—1965 йиллар	1971—1977 йиллар	1959—1965 йиллар	1971—1977 йиллар
Дон	128.1	189,6	10,3	15,1
Пахта	4.84	7.91	20.6	27.7
Қанд лавлаги (фабрикабоп)	56,8	81.9	168	229
Кунгабоқар	4.62	5,86	10,4	12.9
Зиғир толаси (минг тонна)	404	466	2,6	3,8
Картошка	82,7	88,2	94	114
Сабзавот	16.5	23,3	113	141

Чорвачиликни ривожлантиришда ҳам ижобий силжишлар рўй берди. Ана шу йиллар ичида бу тармоқ ялпи маҳсулотининг ўртача йиллик ҳажми 45 процент ошди. Жамоат мол туёғи ва унинг маҳсулдорлиги ўсди. Гўшт етиштириш 1959—1965 йиллардаги 9.2 миллион тоннадан 1971—1977 йилларда ўрта ҳисобда 14 миллион тоннагача, сут етиштириш 63.9 миллион тоннадан 88.8 миллион тоннагача, тухум етиштириш эса 53,5 миллиард донагача ёки 1,9 баравар кўпайди.

Бизда кейинги йилларда чорвачиликни интенсивлаштириш соҳасида зўр ғайрат билан олиб борилаётган катта ишнинг натижалари ана шу рақамлардан кўриниб турибди. Аммо биз бу тармоқни янада тез ривожлантириш мақсадида тағин ҳам кескин тадбирларни амалга оширишимиз лозим.

Қишлоқ хўжалиги партиянинг халқ фаровонлигини анча юксалтиришга қаратилган бош йўлини амалга оширишда катта ўрин олади. Шу позициялардан туриб, ана бу тармоқни ривожлантиришда эришилган натижаларга баҳо берар эканмиз, совет кишиларининг фаровонлиги, шу жумладан уларнинг энг ҳаётий эҳтиёжларини — озиқ-овқат маҳсулотлари ва саноат молларига бўлган эҳтиёжларини қондириш муттасил ўсиб бораётганлиги тамомила аён бўлиб қолади.

(Давоми иккинчи бетда).

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

(Боши биринчи бетда).

СССР Марказий статистика бошқармасининг расмий маълумотлари кўз ўнгимда турибди. Бу маълумотлар, масалан, аҳолига давлат ва кооператив савдоси орқали гўшт маҳсулотлари сотиш 1965 йилдан 1977 йилгача қарийб икки баравар кўпайиб, йилига ўрта ҳисобда 10 миллион тоннадан ҳам ошиб кетганлигини кўрсатади. Сут сотиш ҳам қарийб икки баравар — 15.4 миллион тоннадан 30 миллион тоннага, мол ёғи 702 минг тоннадан 1 миллион 276 минг тоннага, тухум сотиш 10,3 миллиард донадан 34 миллиард донага етди, яъни уч баравардан зиёд ортди; сабзавот сотиш 59 процент, мева, резавор ва полиз маҳсулотларини сотиш 40 процент кўпайди. Озиқ-овқат маҳсулотларининг бошқа ҳамма турларини сотиш ҳам ортди.

Аҳоли жон бошига маҳсулот истеъмол қилиш турмуш даражасининг гарчи бирдан-бир кўрсаткичи бўлмаса ҳам, муҳим кўрсаткичдир. Биз бу ишда ҳам бир жойда тўхтаб турмадик. Аҳоли сони 28 миллион нафардан ҳам зиёд кўпайгани ҳолда, жон бошига гўшт ва гўшт маҳсулотларини истеъмол қилиш 16 килограмм ортди ва 1977 йилда 57 килограммга етди.

Сут ва сут маҳсулотлари, тухум, сабзавот, полиз маҳсулотлари ва мева истеъмол қилиш ҳам анча ўсди. Айни вақтда нон маҳсулотлари ва картошка истеъмол қилиш муттасил қисқариб боряпти. Бу эса аҳоли овқатининг рационини яхшиланиб бораётганлигини исбот қилади. Бу давр ичида озиқ-овқат бўлмаган ҳамда қишлоқ хўжалик хом ашёсидан тайёрланган молларга, жумладан, ип-газлама, жун, зиғир толасидан тўқилган газламаларга бўлган талаб ҳам муттасил ўсди.

Буларнинг ҳаммаси бизни хурсанд қилади, лекин хотиржам қилмайди. Бу соҳадаги ишларнинг баъзилари биз истаганча бормаётганлигини яхши тушунамиз. КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси ва ҳукумат буни яхши ҳисобга олмоқдалар, совет кишиларининг ўсиб бораётган эҳтиёжларини янада тўлароқ қондириш масалалари доим уларнинг диққат марказида турибди.

II.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШИ ДАРАЖАСИНИ ҲАР ТОМОНЛАМА ОШИРАЙЛИК

Ўртоқлар! Ҳозирги замон шароитида қишлоқ хўжалигини олиб боришда эришилган натижалар ва тўпланган тажриба КПСС ленинча аграр сиёсатининг илмий жиҳатдан асосланганлиги ва ҳаётий кучини ишончли тарзда исботлаб бермоқда. Бундан КПСС Марказий Комитети март (1965 йил) Пленумида белгилаб берилган ва партиянинг ундан кейинги Пленумлари ва съездларида ривожлантирилган йўлдан бундан кейин ҳам боравериш керак деган қонуний хулоса чиқади.

Биз шуни ҳисобга олган ҳолда қишлоқ хўжалиги олдига унинг барча тармоқларини ҳар томонлама, динамик ривожлантириб мамлакатни озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалик хом ашёси билан ишончли таъминлашга эришиш асосий вазифасини қўймоқдамизки, уларни етиштиришнинг ўсиши халқнинг турмуш даражасини бундан кейин анча оширишни таъминлай оладиган бўлсин. Шу билан бир вақтда биз шаҳар билан қишлоқнинг моддий ва маданий-маиший турмуш шароитини яқинлаштириш вазифасини ҳал этиш учун кўпроқ куч-ғайрат сарфлашимиз лозим.

Ана шуни назарда тутиб 1981—1985 йилларда йиллик ўртача ялпи дон ҳосили йиғиб олиш 238—243 миллион тонна бўлишига, 1990 йилга бориб мамлакатда ҳар бир киши ҳисобига бир тоннадан дон етиштирилишига эришмоғимиз керак. Гўшт етиштириш келгуси беш йиллик охирига бориб 19.5 миллион тоннага етказилади. Сут ва тухум етиштириш анча кўпайтирилиши лозим бўлади. Бу аҳоли жон бошига истеъмол қилинадиган энг қимматли маҳсулотларни кўпайтириш ва ўн биринчи беш йилликнинг охирига бориб илмий жиҳатдан асосланган нормаларга анча яқинлашиш имконини беради.

Шуни таъкидлаб ўтмоқчиманки, келгуси беш йилликда асосий қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ҳажми ва уларнинг абсолют ўсишининг ғоят юқори бўлиши кўзда тутилмоқда. Бунга эришиш учун мустаҳкам заминга эга бўлиш, қишлоқ хўжалик моддий-техника ресурсларининг ўсиб бориши шунга мувофиқ таъмин этилиши лозим.

Аввало бу капитал маблағларга тааллуқлидир. Биз партиямизнинг қишлоқ хўжалигига капитал маблағларни мунтазам кўпайтириб боришдек принципиал йўлига қатъий амал қилмоғимиз керак. Бинобарин, ўн биринчи беш йилликда мамлакат халқ хўжалигини ривожлантириш учун ажратиладиган маблағларнинг умумий ҳажмида қишлоқ хўжалигига ажратиладиган капитал маблағларнинг салмоғи эришилган даражадан паст бўлмаслиги керак. СССР Госплани янги беш йиллик планни ишлаб чиқиш вақтида ана шунга амал қилмоғи лозим.

Гарчи бугунги Пленумда қишлоқ хўжалиги масалалари кўрилаётган бўлса ҳам, биз саноатимизнинг етакчи ролини доимо эсда тутамиз, ўртоқлар. Биз саноатни ривожлантиришга қанча зарур бўлса, шунча миқдорда маблағ сарфлаб келдик ва сарфлайверамиз.

Ўтган йиллар тажрибаси шуни кўрсатадики, қишлоққа хизмат кўрсатувчи саноат тармоқлари қувватини тезкорлик билан ўстириш керак. Шу сабабли янги беш йилликда қишлоқ хўжалик машинасозлигини, ўғит ва ўсимликларни химиявий ҳимоя қилиш воситалари ишлаб чиқаришни, қайта ишловчи саноатни ва агросаноат комплекси билан боғлиқ бўлган ҳамма тармоқларни ривожлантиришга етарли даражада маблағ ажратилмоғи керак. Ишга бундай ёндашиш партия XXV съезди кўрсатмаларига тўла мос келади.

Келгуси беш йилликда барча энг муҳим қишлоқ хўжалик экинлари етиштиришни комплекс механизациялашни тугаллаш ва чорвачиликни механизациялаш даражасини анча юқорига кўтаришни ўзимизга вазифа қилиб қўймоқдамиз. Шу мақсадда бундан буён ҳам қишлоқ хўжалигига тракторлар, юк автомобиллари, комбайнлар ва бошқа турдаги қишлоқ хўжалик машиналари етказиб беришни бутун чоралар билан кўпайтириш талаб қилинади. Бизда тракторлар ва юк автомобиллари ишлаб чиқариш кўпаймоқда. Бинобарин қишлоқ хўжалиги ҳам кўпроқ тракторлар ва юк автомобиллари олмоғи керак.

Шу билан бир вақтда қишлоқ хўжалик машиналари сифати масалаларини асослироқ ҳал этиш талаб қилинади. Сизларга маълумки, бу соҳадаги камчиликлар 1976 йил октябрида Марказий Комитет Пленумида танқид қилиб ўтилган эди. Лекин аҳвол жуда секинлик билан ўзгармоқда. Деҳқончилик ва чорвачилик учун унумдорлиги, тежамлилиги, чидамлилиги жиҳатидан ҳозирги замон талабларига жавоб бермайдиган, эскириб қолган конструкциядаги тракторлар ва бошқа турдаги техникани ишлаб чиқариш кўп ҳолларда давом этмоқда. Тракторларнинг устига тушадиган юкни кўпайтириш учун зарур шлейфа машиналар ишлаб чиқариш ва ишлаб чиқаришга янги технологияларни жорий қилиш жиддий орқада қолмоқда. Шу сабабли ушбу беш йилликнинг қолган йиллари ва 1981—1985 йиллар планларида қишлоқ хўжалик машинасозлиги техник даражасини ошириш юзасидан бир қатор йирик чора-тадбирларни кўриш кўзда тутилмоғи даркор.

Гап аввало тракторлар ишлаб чиқариш структураси тўғрисида бормоқда. Колхоз ва совхозларга энг самарали, қуввати оширилган тракторларни зарур бўлган осма ва тиркама машиналар ҳамда ускуналар билан биргаликда етказиб бериш назарда тутилади. Шу муносабат билан биз Волгоград, Павлодар, Липецк трактор заводларини реконструкция қилишни жадаллаштиришга катта аҳамият бермоқдамиз.

Комбайнларнинг конструктив камчиликларини бартараф этиш, унумдорлигини ошириш учун комбайнсозликда Ватанимиз корхоналарида ишлаб чиқарилаётган дон комбайнларини модернизациялаш чораларини қисқа вақт ичида амалга оширмоқ керак. Шунингдек, яқин йиллар ичида чет эл тажрибасини ҳисобга олган ҳолда конструкциялари мукаммал янада қудратлироқ комбайнларни ишлаб чиқаришни ташкил этиш зарур. Ҳосилнинг поя қисмларини ўриб-йиғиб олиш учун ўзиюрар ва прицепли жаткалар ҳамда машиналар ишлаб чиқаришни кўпайтиришга алоҳида аҳамият беришга тўғри келади.

Озуқа етиштиришни тўла механизациялашни таъминлаш — қишлоқ хўжалиги машинасозлигининг муҳим йўналишидир. Озуқа экинларини ўриб-йиғиб оладиган машиналар ва озуқани қайта ишлаш учун мўлжалланган техникани ишлаб чиқараётган заводларни реконструкция қилиш, янги қудратли корхоналарни барпо этиш, бу муҳим ишга саноатнинг бошқа тармоқларини жалб этиш керак.

Қишлоқ хўжалик юкларини ташиш проблемаси ғоят кескинлигича қолмоқда. Қишлоқ хўжалик юклари ҳажми муттасил ўсиб боряпти, қишлоқда автомобиль парки эса секинлик билан кўпаймоқда. Бунинг устига қишлоқ одатда қишлоқ хўжалик юкларини ташишга мослаштирилмаган автомобилларни олмоқда. Қишлоқ учун транспорт проблемаси нақадар қийин бўлмасин уни асосли равишда ҳал этиш пайти келди. Хусусан, қишлоқ хўжалигига мўлжалланган кўп юк ташийдиган ва ихтисослаштирилган автомобиллар ишлаб чиқаришни йўлга қўймоқ керак.

Қишлоқ хўжалигини янада механизациялаш билан боғлиқ бўлган бошқа масалалар ҳам оз эмас. Уларнинг ҳаммаси тўғрисида Пленумга батафсил маълум қилиш имкониятига эга эмасман. Лекин шу нарса равшанки, қишлоқ хўжалигини индустриал негизга кўчириш — туб вазифаларимиздан биридир. Қишлоқ хўжалиги меҳнатининг фондлар билан ва энергия билан таъминланиши саноатга нисбатан ҳали анча орқада қолаётганлигини ҳисобга олмоқ керак.

Пленумга тайёргарлик давомида КПСС Марказий Комитети буларнинг ҳаммасини пухта чамалаб чиқди ва бу хусусда, комплекс механизацияни янада ривожлантириш, колхоз ва совхозларни деҳқончилик учун, шунингдек, чорвачилик ва озуқа етиштириш учун зарур бўлган юксак унумли техника билан таъминлаш чоралари тўғрисида, бизнинг назаримизда, энг муҳим бўлган иккита қарор қабул қилди. Бу қарорлар сизларга топширилган.

Қишлоқ хўжалигига юборилаётган барча техникадан фойдаланишни яхшилаш ишида талабчанликни янада кучайтирмоқ керак. Кўпгина колхоз ва совхозларда машинадан фойдаланиш ва уларни сақлаш қоидаларига риоя қилинмаётганлиги билан келишиб бўлмайди. Ремонт қилиш ва техник хизмат кўрсатишнинг сифатсизлиги туфайли кўп миқдордаги машиналар бекор туриб қоляпти. Кўп техника муддатидан олдин ишдан чиқмоқда ва ҳисобдан чиқарилиб юборилмоқда. Ёнилғи ва мойларни сарфлаш ҳамда ҳисобга олишда ҳам тегишли тартиб йўқ. Механизаторлар етишмайди, тракторларнинг ишида смена коэффициенти паст. Уларнинг ҳаммаси маҳсулот таннархини қимматлаштириб колхозлар, совхозлар, умуман давлат экономикасига катта зарар етказмоқда.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети ўтган йили қишлоқда техникадан фойдаланишни яхшилаш тўғрисида махсус қарор қабул қилган эдилар. Қишлоқ хўжалиги министрлиги, Сув хўжалиги министрлиги ва «Союзсельхозтехника, барча маҳаллий хўжалик ва совет органлари, партия ва бошқа жамоат ташкилотлари бу қарорда белгиланган тадбирларни амалга ошириш учун янада актив иш олиб боришлари лозим.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлаш чоралари орасида минерал ўғитлар ва ўсимликларни ҳимоя қилиш воситалари ишлаб чиқаришни янада ривожлантириш ғоят жиддий аҳамиятга моликдир. Бунингсиз қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини тез юксалтириш йўлидан бориб бўлмайди. Бизнинг химия саноатимиз етарли даражада ривожланмаган дейиш мумкин эмас. Аксинча мамлакатимизда қисқа муддат ичида қишлоқ хўжалигини химиялаштиришнинг қудратли индустрияси барпо этилганлигидан фахрлана оламиз. Химия саноати ҳозир энг йирик вазифаларни ҳал этишга қодирдир.

Деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришнинг кўзда тутилаётган ҳажмини ҳисобга олиб келгуси беш йилликда қишлоқ хўжалигига минерал ўғит етказиб беришни 135—140 миллион тоннага, озуқага қўшиладиган моддалар етказиб беришни 7 миллион тоннага кўпайтириш кўзда тутилмоқда. Бироқ гап фақат миқдордагина эмас. Ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини оширишни бош мақсад қилиб қўймоқ керак. Қувватларни ошириш ва ўғит ишлаб чиқаришнинг кўпайиши кўпроқ фосфатли, концентрациялаштирилган ва мураккаб ўғитлар ҳисобига бўлмоғи лозим. Шунингдек, айниқса Ноқоратупроқ зона эҳтиёжлари учун оҳак ишлаб чиқариш масаласини асосли равишда ҳал этиш талаб қилинади.

Қишлоқ хўжалик экинлари зараркунандалари билан курашиш учун қўлланиладиган гербицидлар ва препаратлар тўғрисида алоҳида тўхтаб ўтмоқ лозим. Қишлоқ хўжалигининг бундай маҳсулотларга талаби ҳозирча қондирилмаяпти. Шоли, қанд лавлаги, картошка, пахта, сабзавот экинлари учун ишлаб чиқарилаётган гербицидлар ҳажми кам ва хили чегаралангандир, соя ва кунгабоқар учун гербицидлар мутлақо чиқарилмаяпти. Шу сабабли қишлоқ хўжалиги анча маҳсулотни кам олмоқда. Бу ишни тўғри йўлга қўйиш, гербицидлар бўйича давлат программасини ишлаб чиқиш, бу йўналишда илмий тадқиқотларни ривожлантиришни ва ишлаб чиқариш қувватларини барпо этишни кўзда тутиш, шунингдек, ўсимликларни ҳимоя қилишнинг микробиологик воситаларини ишлаб чиқариш ва уларни қўлланишни кенгайтириш керак.

Биз қишлоқ хўжалигига минерал ўғитлар етказиб беришни кўпайтириш учун барча чора-тадбирларни кўрмоқдамиз. Шу билан бир вақтда хўжаликлар ва қишлоқ хўжалик органлари раҳбарларига ўғитлардан фойдаланиш, шунингдек, кўпроқ органик ўғитлар тўплаш ва тупроққа солишни жиддий талаб қилмоғимиз керак.

Кўпгина колхоз ва совхозларда ўғитларнинг кўплаб нобуд бўлиши ва ҳатто бузилишига йўл қўйилмоқда, уларни қўлланишда агрохимия қоидалари бузилмоқда, энг муҳими ханузгача ўғитлардан етарли самара олинмаяпти. Буларнинг ҳаммасида агрохимия хизматининг тарқоқлиги ва етарли самарали эмаслиги салбий роль ўйнаётир. Мамлакатимизда амалда ягона агрохимия хизматининг илмий ташкил этилган системаси ҳозирча йўқ. Бир жойларда химиялаштириш билан «Сельхозтехника» шуғулланмоқда, бошқа жойларда хўжаликлараро бирлашмалар шуғулланмоқда, баъзи бир жойларда эса бу иш ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Бу муҳим ишда тартиб ўрнатиш учун марказда ҳам, шунингдек, жойларда ҳам агрохимия хизматини қишлоқ хўжалик органлари системаларида марказлаштириш, бунинг учун мўлжалланган барча ишлаб чиқариш базасини қишлоқ хўжалик органлари системасига олиб бериш мақсадга мувофиқдир.

Далаларнинг унумдорлигини ошириш учун курашда ҳозирги кундаёқ муҳим роль ўйнаётган қишлоқ хўжалик авиациясига кўпроқ эътибор бериш талаб қилинади. Қишлоқ хўжалик авиацияси химикатларни экинзорга солиш иши умумий ҳажмининг 30 процентдан зиёдроғини бажармоқда. Бу истиқболли йўналиш бўлиб, бизнинг вазифамиз қишлоқ хўжалик авиациясининг моддий техника базасини ривожлантириш ва мустаҳкамлашдан иборат.

Аввалгидек, мелиорацияни қатъият билан ривожлантирмоқ керак. Бу соҳада мелиорация қилинган ерлардан фойдаланишни яхшилаш, бу ерларни хўжалик жиҳатидан ўзлаштириш соҳасида йўл қўйилган қолоқликни тугатиш бош вазифа бўлмоғи лозим. Кўп ҳолларда суғориладиган ерлардан ҳам лалмикор ерлардаги каби ҳосил олинмоқда. Бунга йўл қўйиб бўлмайди. Мелиорацияга кўп маблағ сарфланяпти, етарли даражада қудратли ишлаб чиқариш базаси барпо қилинди, кадрлар ўсиб етишди. Бу эса бизга қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги ходимларидан суғориладиган ва захи қочирилган ерлардан мўл ҳосил олишни талаб этиш ҳуқуқини беради. Бундан буён мелиорация қилинган майдонларнинг фақат комплекс равишда ўзлаштирилишини таъминлаш зарур. Мумкин бўлган жойларда чинакам самарали деҳқончиликни ташкил этиш учун бу ишни ихтисослаштирилган хўжаликларда ёки хўжаликлараро бирлашмаларда марказлаштириш даркор.

Фанимиз қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш вазифасини ҳал этишга катта ҳисса қўшмоғи керак. Партия XXV съездидан сўнг кўп вақт ўтмай олимларнинг кенг иштирокида қишлоқ хўжалик фани самарадорлигини ошириш ва унинг ишлаб чиқариш билан алоқасини мустаҳкамлаш чоралари ишлаб чиқилган эди. Шу масала юзасидан қабул қилинган КПСС Марказий Комитети билан ҳукуматнинг қарорида қишлоқ хўжалигини юксалтириш мақсадларида фаннинг ривожланиши зарур бўлган асосий йўналишлари белгилаб берилган.

Бугун эса илмий тадқиқот муассасаларига эътиборни мунтазам равишда кучайтириб бориш, уларнинг иши натижаларини оширишга эришиш, фан ютуқларини яхшилаб тузилган план асосида ишлаб чиқаришга жорий этишни ҳар томонлама яхшилаш зарурлигини таъкидлаб ўтишни истар эдим. Қишлоқ хўжалигида илмий-техника тараққиётини жадаллаштиришнинг кўп қиррали проблемаларини ишлаб чиқишда қишлоқ хўжалиги фани олимларигина эмас, шу билан бирга СССР Фанлар академияси, иттифоқдош республикалар Фанлар академиялари, билимнинг ҳамма тармоқлари олимлари бундан буён ҳам актив иштирок этиши ғоят муҳимдир. Биз илгари ҳам кўп марта таъкидлаб ўтганимиздек, қишлоқ хўжалигини юксалтириш — умумхалқ иши, ҳамма ғамхўрлик қиладиган иш.

Мамлакат экономикаси ривожининг бутун бориши, халқ турмуш даражасининг муттасил ўсиб бориши ҳозир чорвачиликни янада тезроқ юксалтириш вазифасини биринчи планга қўймоқда. Сўнгги вақтда халқ фаровонлигининг ўсиши худди чорвачилик маҳсулотларига талабнинг ўсишига олиб келганлиги қонуний бир ҳолдир. Шу муносабат билан шундай бир аҳвол вужудга келдики, гўшт, сут ва бошқа маҳсулотлар етиштириш сезиларли кўпайганлигига, бу тармоқда ишни ташкил этиш яхшиланганига қарамай, чорвачиликни ривожлантиришнинг ҳозирги даражаси тез ўсиб бораётган эҳтиёжларга жавоб бермаяпти.

Партия Марказий Комитетида чорвачиликни янада ривожлантириш масалалари батафсил таҳлил қилиб чиқилди ва гўшт, сут ва бошқа маҳсулотлар етиштиришнинг комплекс чоралари ишлаб чиқилди. Чорвачиликни ривожлантириш билан боғлиқ бўлган бир қатор масалалар юзасидан қарорлар қабул қилинди. Марказий Комитет аъзолари бу қарорлар билан танишиш имкониятига эга бўлдилар. Гап чорва моллар сонини кўпайтира бориб, ҳамма жойда ва мумкин қадар тезроқ ҳамма турдаги моллар ва паррандалар маҳсулдорлигини ошириш, чорвачиликни олиб боришнинг интенсив методларига ўтиш, уни замонавий юксак самарали тармоққа айлантириш тўғрисида бормоқда.

Чорвачиликда янги юксалишга эришиш бутун партиямизнинг, ҳамма министрликлар ва идораларимизнинг, колхоз ва совхозлар раҳбарларининг, ҳамма қишлоқ меҳнаткашларининг бу тармоққа ғоят жиддий эътибор беришларини талаб қилади.

Гўшт етиштиришни кўпайтириш биринчи навбатдаги вазифадир. Бу вазифани ҳал қилиш учун ҳамма имкониятларимиз ва резервларимиздан тўла фойдаланишимиз, ҳамма турдаги гўшт етиштиришни кўпайтиришга эришишимиз лозим.

Мамлакатнинг кўпчилик районларида гўшт проблемасини ҳал этиш аввало мол гўшти етиштиришни кўпайтириш билан боғлиқдир. Бу эса бир томондан, аҳолининг мол гўштига талаби ўсиб бораётганлиги билан боғлиқ бўлса, иккинчи томондан озуқамиз баланси структурасининг ўзига хос томонлари ва табиий шароитлари билан боғлиқдир. Бизда жуда кенг ўтлоқлар ва яйловлар бор. Дағал ва ширали озуқа тайёрлаш учун катта имкониятлар мавжуд. Озиқ-овқат саноати корхоналари ҳам кўплаб қўшимча маҳсулот беради. Буларнинг ҳаммасидан қорамолларни боқиш ва сўкимга боқиш учун кўпроқ самара берадиган тарзда фойдаланиш мумкин.

Мол гўшти етиштиришнинг ҳамма резервлари ичида сўйиладиган моллар вазнини ошириш ва сўкимга боқиш муддатларини қисқартиришни алоҳида кўрсатмоқ керак. Яқинда гўштга сўйиладиган қорамоллар вазнини 350—370 килограммга етказиш вазифаси қўйилган эди. Кўпгина областлар ва республикалар бу вазифани муваффақиятли бажардилар. Умуман мамлакат бўйича колхоз ва совхозлар давлатга сотган қорамолларнинг ўртача вазни 355 килограммга, бир қанча областлар ва республикаларда эса 400—440 килограммга етди. Худди шу ҳисобдан мамлакат ҳозир қўшимча равишда йилига 1 миллион тоннадан зиёд гўшт олмоқда.

Бироқ, гўшт комбинатларига қорамолларнинг анчагина қисми семиртирилмай кам вазнли ҳолда келтирилмоқда. Айрим районларда кўплаб бузоқларни гўшт учун сўйиб юбормоқдалар. Ҳамма жойда молларни боқишнинг интенсив методига ўтишни мумкин қадар тезроқ амалга ошириш ва қорамолларни 400—450 килограммга етгандан сўнггина гўштга топшириш зарур. Бу вазифани кўпгина районлар, бутун-бутун областлар, ўлкалар ва республикалар ушбу беш йилликдаёқ бажара оладилар деб ўйлайман. Жойларда сира кечиктирмай конкрет иш олиб бориш, ҳар бир колхоз ва совхознинг қорамолларини интенсив сўкимга боқилишини — ихтисослаштирилган фермалардами ёки ўз хўжаликларидаги майдонлардами ёки бўлмаса хўжаликлараро корхоналардами, қаерда сўкимга боқилишини белгиламоқ керак.

Воронеж, Оренбург областларида, Украина ССРнинг айрим областларида, Молдавияда ва бошқа жойларда гўшт етиштиришни интенсив негизга кўчиришда қимматли тажриба тўпланди. Бу ерларда ҳозирнинг ўзидаёқ мол гўштининг ярмидан кўпроғини қорамолларни сўкимга боқадиган ихтисослаштирилган корхоналар етказиб бермоқда. Хўш, кўпчилик республикалар ва областларга нисбатан уларнинг шароити яхшироқми, деган савол туғилади. Гап шароитда эмас, ташкилотчилик ва хўжалик ишлари савиясига боғлиқдир.

Мол гўшти етиштириш проблемасини тубдан ҳал этиш учун ихтисослаштирилган мустақил гўштчилик тармоғини барпо этиш юзасидан янада ғайрат билан иш олиб бориш зарур. Бунинг учун яйловлардан кенг фойдаланиш, суғориладиган ерларда мустаҳкам озуқа базасини вужудга келтириш лозим. Қозоғистонда, Уралда, Сибирда, Поволжьеда кўпгина хўжаликлар ана шундай йўлдан бормоқдалар ва бу яхши натижа бермоқда. Ўрта Осиё республикаларининг янги суғориладиган ерларида, РСФСР жанубида ва Ноқоратупроқ зонасида, Белоруссияда катта имкониятлар бор. Украинада гўшт учун қорамолчиликни ривожлантиришнинг кенг программаси ишлаб чиқилиб, амалга оширилмоқда. Яқин вақт ичида бу тармоқни шундай ривожлантириш кераккки, токи у мамлакатни сифатли гўшт билан таъминлашнинг йирик манбаига айлансин.

Гўшт етиштиришни кўпайтиришда чўчқачиликни интенсив ривожлантириш ҳам ғоят муҳимдир. Мамлакат гўшт балансини шакллантиришда чўчқачиликнинг алоҳида ўрни бор. Сўнгги йилларда чўчқа гўшти етиштиришда прогрессив технологияни жорий этиш юзасидан кўп иш қилинди. Совхозларда, колхозларда ва хўжаликлараро асосда йирик чўчқачилик корхоналари барпо этилди. Уларнинг тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, чўчқа гўшти етиштиришнинг саноат методларига ўтиш чўчқаларни тез семиртириш ва озиқлантириш муддатини қисқартириш, камроқ озуқа, меҳнат ва маблағ сарфлаб маҳсулот олиш имконини бермоқда. Бундан буён ҳам имкониятимиз борича янгидан ёки мавжуд фермаларни реконструкция қилиш асосида ана шундай корхоналарни вужудга келтиришимиз, чўчқачиликни изчиллик билан индустриал негизга кўчиришимиз керак.

Бироқ, яна бир карра хатолардан огоҳ қилиб қўймоқчиман. Бу йўналишни ривожлантириш билан бирга, ихтисослаштирилмаган хўжаликларда чўчқа гўшти етиштиришга эътиборни сусайтириб юбориш нотўғри иш бўлган бўлур эди. Уларнинг кўплари бунинг учун яхши базага эгалар, муқим кадрлари бор, улар фақат дон билангина эмас, балки картошка, илдизмева ва бошқа тўйимли ҳамда яшил озуқалар билан ҳам чўчқа етиштира оладилар. Буларнинг ҳаммасидан гўшт етиштиришни кўпайтириш ҳамда жамоат эҳтиёжи учун ҳам, шунингдек, аҳолига сотиш учун ҳам чўчқа боласи олиш учун ишнинг кўзини билиб фойдаланиш керак.

Ўзларингизга маълумки, яқинда гўшт учун паррандачиликни ривожлантириш тўғрисида кенгайтирилган қарор қабул қилинди. Бу қарор гўшт ресурсларини тўлдириш учун катта имкониятлар очиб беради. Парранда гўшти ҳажмини тахминан икки баравар кўпайтириш мўлжалланмоқда. Яқин вақтларгача паррандачиликда тухум етиштиришга устун даражада эътибор бериларди. Шу боисдан аҳолини тухум билан таъминлаш муаммоси асосан ҳал қилиб бўлинди. Энди тармоқнинг маблағлари парранда гўшти етиштиришни кўпайтиришга жамланмоқда. Яқин йилларда жўжа, ғоз, курка, ўрдак гўшти етиштирадиган йирик корхоналар ишга туширилади. Шу билан бирга, ишлаб турган паррандачилик фабрикаларини реконструкция қилиш ва қувватларини кенгайтириш ҳисобига ҳам кўп иш қилиш мумкин. Шунингдек, колхоз ва совхозлар билан паррандачилик фабрикаларини бройлер етиштиришни кооперациялаш асосида улар имкониятларидан кенг фойдаланиш лозим. Қрим, Днепропетровск областларида, Краснодар ўлкасида худди шундай қилинмоқда.

Қўйчиликнинг катта резервларига эътибор бериш керак. Бу тармоқни ривожлантиришда баъзи ютуқларга эришилди — туёқ сони кўпайиб, сифати яхшиланди, жун етиштириш ва харид қилиш, эчки тивити ва қоракўл етиштириш ва харид қилиш кўпайди. Аммо бир қатор республика ва областларда қўйчилик жуда суст ривожланмоқда. РСФСРнинг Ноқоратупроқ зонасида, Украина, Белоруссия, Молдавиянинг, Болтиқбўйи республикаларининг айрим районларида эса бу тармоқни умуман унутиб қўймоқдалар. Бу — нотўғри, хато ишдир. Бизда қўй гўшти, жун, пўстин мўйнаси хомашёси етиштиришни анча кўпайтириш ҳамда мамлакатнинг шу маҳсулотга бўлган эҳтиёжини тўлиқроқ қондириш учун ҳамма шарт-шароитлар бор.

Қўй гўшти ва жуннинг асосий қисмини бундан буён ҳам биз яйловда боқиладиган подалардан оламиз. Қўйчилик белоён чўл ва яримсаҳро территорияларидан энг кўп даражада фойдаланиш имконини беради. Шу боисдан қўйчилик хўжаликларининг ишлаб чиқариш базасини тағин ҳам актив мустаҳкамлаш, яйловларга сув чиқариш ва бу ишларни яхшилашни давом эттириш зарур. Бу районларда у йилдан бу йилга ўтиб турадиган эҳтиёт озуқа запасларини тўплаш, айниқса, муҳимдир.

Ерлари кўп ҳайдалган районларда қўйчиликни ривожлантиришга бошқа йўл билан ёндашиш керак. Бунда қўйларни боқишда ҳам, озуқа ишлаб чиқаришда ҳам саноат технологиясидан кенг фойдаланиш лозим. Бу борада Ставрополь ўлкасида, Ростов, Ярославль, Белгород областлари ва Мари АССРда яхши тажриба тўпланган.

Сут етиштиришни янада кўпайтириш юзасидан катта ишларни бажаришга тўғри келади. Гарчи бу борада кейинги йилларда анчагина катта қадам ташланган бўлсада, лекин бу тармоқнинг сифат кўрсаткичлари пастлигича қолмоқда. Сут соғиб олиш жуда секин ўсмоқда, молларнинг қисир қолишига йўл қўйилмоқда, меҳнат сарф-харажати ва озуқа сарфлаш амалда камаймаяпти, демак, маҳсулот таннархи ҳам озаймаяпти. Сутчилик фермалари ишининг ана шу томонига алоҳида эътибор бериш лозим. Яқин вақт ичида мамлакат бўйича колхоз ва совхозларда ўртача сут соғиб олишни камида 3000 килограммга, айни пайтларда 3-3,5 минг килограммдан сут соғиб олинаётган, сут чорвачилиги ривожланган районларда эса 4-5 минг килограммга етказиш вазифаси турибди.

Чорвачилик интенсив ривожланиб бормоқда бу иш саноат асосида ўтказилаётган шароитда селекция ва наслчилик ишининг роли беқиёс ошади. Қишлоқ хўжалик министрлиги ва В. И. Ленин номли Бутуниттифоқ Қишлоқ хўжалик фанлари академияси янги насллар яратиш ҳамда мавжуд наслларни, моллар линиялари гибридларини такомиллаштириш, наслчилик хўжаликлари тармоғини кенгайтириш, маҳсулдор моллар ва паррандалар ресурсларидан мақсадга мувофиқ равишда фойдаланиш юзасидан катта иш олиб боришлари лозим.

Жамоат чорвачилигини ривожлантириш тадбирларини кўриб чиқар эканмиз, шуни яна таъкидламоқчиманки, биз колхозчилар, ишчилар ва хизматчиларнинг шахсий хўжаликлари тўғрисида ҳам ғамхўрлик қилишимиз керак. Бу — озиқ-овқат ресурсларини тўлдиришнинг муҳим манбаидир. СССРнинг янги Конституциясида «Давлат ва колхозлар ёрдамчи хўжаликни юритишда гражданларга кўмаклашадилар» деб ёзиб қўйилган. Таъминотни яхшилашда саноат корхоналарининг, умумий овқатланиш корхоналари ва бошқа ташкилотларнинг ёрдамчи хўжаликлари ҳам фойдали роль ўйнашлари керак.

Озиқ-овқат ресурсларини тўлдириш учун маҳаллий сув ҳавзаларидан яхшироқ фойдаланиш ҳисобига балиқ етиштириш билан янада конкрет шуғулланиш керак бўлади. Бунинг имкониятлари амалда беқиёсдир. Тегишли органлар мамлакат миқёсида балиқчиликни ривожлантириш тадбирларини ишлаб чиқишса, фойдадан холи бўлмасди.

Чорвачиликдан исталган ҳамма нарса — гўшт, сут ва бошқа маҳсулотларни кўплаб етиштириш — буларнинг ҳаммаси оқибат натижада озуқанинг етарли бўлишига, хилма-хил ва юқори сифатли озуқа бисёр бўлишига боғлиқ. Бу масалаларга бизнинг ишимизда кам эътибор берилганди, деб айтиб бўлмайди, лекин озуқа етиштириш муаммосини тубдан комплекс ҳал этиш ниҳоясига етказилгани йўқ.

Кўпгина колхоз ва совхозларда озуқа етиштириш ибтидоий тарзда олиб борилмоқда. Бунда бошқа тармоқларга нисбатан ҳозирги замон технологияси ва фан-техника тараққиёти ютуқлари суст жорий этилмоқда. Озуқа учун яхши омборлар йўқ, бунинг оқибатида катта нобудгарчиликка ва озуқа сифатининг пасайиб кетишига йўл қўйилмоқда. ВАСХНИЛ маълумотларига кўра, озуқа ибтидоий методлар билан тайёрланаётганлиги ҳамда кўпчилик хўжаликларда уни сақлаш шароитлари қониқарсиз бўлгани учун озуқадаги тўйимли моддаларнинг ўртача нобуд бўлиши пичан, сенаж ва силос бўйича 20-30 процентдан кўпроқни ташкил этмоқда. Оқсил муаммоси ҳал этилгани йўқ. Комбикорм саноати суст ривожланган. Буларнинг ҳаммаси озуқа ишлаб чиқаришни ташкил этиш, амалда озуқа ишлаб чиқарадиган замонавий индустрияни яратиш юзасидан катта тадбирлар кўрилиши лозимлигидан далолат бериб турибди. Озуқа сифатини яхшилаш ва уларни ишлаб чиқариш технологиясига риоя қилиниши ҳисобига анчагина миқдорда чорвачилик маҳсулотининг қўшимча ресурсларини олиш мумкин бўлади.

Шунга кўра, Марказий Комитет Пленумига тайёргарлик кўриш даврида мамлакатда озуқа ишлаб чиқаришни комплекс ривожлантириш юзасидан 1985 йилгача мўлжалланган қарорлар ишлаб чиқилиб, қабул қилинди. Бу қарорларда далада озуқа ишлаб чиқаришни, табиий пичан ва яйловларда озуқа тайёрлашни яхшилаш, озуқа экинларига ўғит солишни кўпайтириш, кенг миқёсда мелиорация ишлари олиб бориш кўзда тутилмоқда. Озуқа ишлаб чиқариш барча жараёнларини механизациялаш, озуқа тайёрлаш ва озуқани молга беришга тайёрлашда прогрессив технологияни жорий этиш, бу тармоқни индустриал асосга кўчириш юзасидан тадбирлар белгиланди.

Тегишли министрликлар ва идораларга қисқа муддатлар ичида химия консервантлари, полимер плёнкаси, озуқа қўшимчалари, минерал тузлар, сомоннинг афзалликларини ошириш мақсадида унга ишлов берадиган воситалар ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва қишлоқ хўжалигига етказиб бериш вазифаси топширилди. Озуқа сифатини яхшилаш учун хўжаликларда силос, сенаж, пичан ва илдизмевалар сақланадиган замонавий омборлар қуриш, озуқа ҳовлилари бунёд этишнинг кенг программасини амалга ошириш, озуқа сифатини назорат қилувчи хизматни йўлга қўйиш кўзда тутилмоқда.

Ташкилий тартибдаги тадбирларга ҳам муҳим аҳамият берилмоқда. Гап озуқа ишлаб чиқаришга колхоз ва совхозларнинг ўзларида тобора кўпроқ ихтисослаштирилган тармоқ характерини бериш устида, озуқа ишлаб чиқарувчи хўжаликлараро бирлашмалар тузиш устида, агросаноат интеграциясини ривожлантириш устида бормоқда.

Озуқа оқсили проблемасига катта эътибор берилмоқда. Яна такрор эслатиб ўтмоқчиманки, рационда оқсилнинг етишмаслигидан озуқа жуда кўплаб сарф бўлмоқда. Яқин йиллар ичида колхозлар ва совхозларда бошоқли дон экинлари ва мойли экинлар, беда, рапс майдонларини кенгайтириш ва улар ҳосилини ошириш кўзда тутилмоқда. Мамлакатнинг ўт етиштириш қийин бўлган районларини кўп йиллик ўт уруғликлари билан таъминлаш учун асосан суғориладиган ва бошқа мелиорацияланган ерларда жойлашган ихтисослаштирилган хўжаликлар ва бирлашмаларда уруғлик ишлаб чиқариш, айниқса беда уруғи етиштиришни ташкил этиш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Ўзларингизга маълумки, яқинда соя хусусида қарор қабул қилинди. Бу қарор ғоят қимматли бу экинни етиштиришни кенг йўлга қўйиш соҳасидаги дастлабки қадам деб ҳисоблаймиз. Бу экин экиладиган майдонларни, айниқса, суғориладиган майдонларда кенгайтириш имкониятларини қидириш, уни парвариш қилиш технологиясини такомиллаштириш лозим.

Оқсил проблемасини ҳал этишда химикларимиз, микробиология, целлюлоза-қоғоз, балиқ, гўшт-сут, озиқ-овқат, медицина ва қатор соҳаларнинг саноат ходимлари ўз ҳиссаларини қўшишлари керак. Уларга тегишли топшириқлар белгиланиб капитал маблағлар ажратиб берилади.

(Давоми учинчи бетда).

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

(Боши иккинчи бетда)

Чорвачилик эҳтиёжи учун келадиган бутун дон қайта ишланган ва баланс этилган ҳолда ишлатилишига эришишни ўз олдимизга мақсад қилиб қўймоқдамиз. Бунинг учун давлат аралаш озуқа саноатини ҳам, колхозлар, совхозлар, хўжаликлараро корхоналардаги аралаш озуқа тайёрлашни ҳам илдам ривожлантириш кўзда тутилмоқда.

Бунда шуни қайд қилмай бўлмайдики, бир қатор жойларда мутлақо нотўғри тенденция кўзга ташланмоқда. Хўжаликлар, районлар ва ҳатто областларнинг баъзи раҳбарлари пичан, сенаж, силос, илдизмева ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва сифатини яхшилаш тўғрисида тегишли ғамхўрлик қилмаётирлар. Озуқа етишмовчилигини концентрат ҳисобига, кўпинча давлат ресурсларидан олинадиган дон ҳисобига қоплашга интилмоқдалар. Натижада молларни боқишга дон сарфи жуда кўпайиб кетмоқда, озуқанинг бошқа хилларидан фойдаланиш эса ҳатто қисқариб бормоқда.

Чорвачиликни озуқа билан таъминлаш учун кадрларнинг масъулиятини ошириш лозим. Бу кўрсаткич қишлоқ хўжалигидаги ишларни баҳолашнинг энг муҳим мезонларидан бири бўлмоғи керак. Социалистик мусобақа якунларини кўриб чиқиш ҳамда раҳбарларни ва мутахассисларни рағбатлантириш тадбирларини белгилашда хўжаликларнинг ўзларида етиштирилган озуқа билан таъминланганлигига алоҳида эътибор бериш лозим.

Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси озуқа ишлаб чиқариш соҳасидаги тадбирларга катта аҳамият бермоқда. Эндиликда халқ хўжалигида ихтисослашган тармоқ сифатида замонавий озуқа ишлаб чиқаришни ташкил этиш зарурлиги мутлақо равшан иш бўлиб қолмоқда. Бу иш катта умумдавлат аҳамиятига моликдир. Бу тармоққа ёндашиш ҳам шунга мувофиқ таъминланиши, озуқа ишлаб чиқаришни аниқ планлаштириш ҳамда план топшириқларини моддий техника жиҳатидан таъминлаш жорий этилиши лозим.

Биз дон етиштиришга ҳамиша ғоят эътибор бериб келмоқдамиз. Ўзларингиз биласизларки, партия XXV съездида дон ишлаб чиқариш зарбдор иш участкаси деб қайд этилди. Беш йилликнинг дастлабки икки йили мобайнида ўртача йиллик дон ўриб-йиғиб олиш план топшириғида белгиланган 210 миллион тонна ўрнига 209,6 миллион тоннани ташкил этди. Бироқ дон, айниқса, озуқа учун дон ҳозирча етишмаяпти. Унга бўлган эҳтиёж ишлаб чиқарилаётганига нисбатан тезроқ ўсмоқда. Айрим ерларда ялпи дон йиғиштириб олишдаги катта фарқ чорвачиликка салбий таъсир кўрсатмоқда.

Юқорида мен айтиб ўтган тадбирлар — механизация, химиялаштириш ва мелиорациялашни ривожлантириш юзасидан мўлжалланаётган тадбирлар дон хўжалигини янада барқарор олиб бориш, дон экинлари ҳосилдорлигини йил сайин ошириш имконини беради. Бу асосий йўлдир. Келгуси беш йилликда мамлакат бўйича дон ҳосилдорлигини ўрта ҳисобда гектарига 20 центнерга етказиш, Шимолий Кавказ, Украина, Молдавия, Белоруссия, Болтиқ бўйи ва бошқа баъзи районлар учун эса гектаридан 35-40 центнер ва ундан ҳам кўпроқ ҳосил олиш вазифаси қўйилмоқда.

Баъзи районларда дон экинлари майдонини кенгайтириш резервидан ҳам тўлароқ фойдаланиш керак. Бу гап айниқса, Ноқоратупроқ зонага тааллуқлидир. Бу зонада унча маҳсулдор бўлмаган бир йиллик ўтлар ва бошқа экинлар ҳисобига дон экинлари майдонини кўпайтириш имкониятлари мавжуд.

Тариқ, қора буғдой, жавдар, маккажўхори донини етиштиришга янада катта эътибор бериш лозим. Бир қатор хўжаликларда бу экинларга етарли баҳо берилмаётир.

Агротехника усулларининг бутун арсеналини дондан энг кўп ҳосил олишга, ернинг унумдорлигини оширишга, деҳқончилик маданиятини оширишга сафарбар этиш, барча имконият ва резервлардан фойдаланиш, маҳаллий партия, совет ва қишлоқ хўжалик органларининг, хўжаликлар раҳбарлари ва мутахассисларининг, совхозларнинг ишчилари ва колхозчиларнинг ишини шу мақсадга бўйсундириш керак.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг бошқа баъзи тармоқларини янада ривожлантириш масалаларига тўхталиб ўтмоқчиман. Бу тармоқларнинг маҳсулоти мамлакатнинг ўсиб бораётган эҳтиёжини қондиришга хизмат қилади.

Лавлагикорликда катта иш олиб бориш зарур. Бу масала бўйича биз яқинда кенгайтирилган қарор қабул қилдик, чамаси ушбу қарор билан сизлар танишиб чиққан бўлишингиз керак. Янги технологияни жорий этиш негизида ҳосилдорликни ошириш ҳисобига келгуси беш йилликда қанд лавлаги ялпи ҳосилини анча ошириш кўзда тутилмоқда.

Қанд заводлари қувватлари оширилади, бу эса қанд пишириш мавсумини қисқартириш, лавлагини сақлаш ва қайта ишлаш даврида қанднинг нобуд бўлишини камайтириш имконини беради.

Партия Марказий Комитетининг топшириғига биноан СССР Министрлар Совети маҳаллий органларнинг иштироки билан кунгабоқар, пахта, картошка, сабзавот ва мева ишлаб чиқаришни кўпайтиришнинг аниқ мақсадга қаратилган программаларини ҳам ишлаб чиқмоқда.

Ўн биринчи беш йилликда кунгабоқар етиштиришни кескин кўпайтириш зарур. Унинг ҳосилдорлигини ошириб ўрим-йиғим вақтида уруғи нобуд бўлишига барҳам бериш, сақлаш ва қайта ишлаш базасини актив ривожлантириш, маҳсулотнинг бузилишига йўл қўймаслик керак.

Партия ва давлатнинг куч ғайрати, пахтакорлар ва мелиораторларнинг фидокорона меҳнати туфайли мамлакатда пахта етиштиришни муттасил кўпайтиришнинг ишончли базаси яратилди. Пахта етиштириш келгусида ҳам кўпайтирилиши лозим. Лекин гап ўсишнинг миқдор кўрсаткичларидагина эмас. Маҳсулот сифатини ошириш, пахтанинг ингичка толали навини етиштиришни бутун чоралар билан кўпайтириш марказий вазифа ҳисобланади. Юқори сифатли пахта етиштириш — мамлакатдаги барча пахтакорларнинг асосий вазифасидир.

Картошка ва сабзавот сингари маҳсулотларга ҳам катта эътибор бериш керак. Мен уларни етиштиришни кўпайтириш зарурлигинигина назарда тутмаяпман. Бу маҳсулотларни етиштириш биз истаётганчалик унча тез ўсмаётган бўлса ҳам, ҳар ҳолда ривожланмоқда. Сабзавот ҳақида гапириладиган бўлса, бизнинг назаримизда бу соҳадаги энг муҳим нарса — сабзавотчиликни суғориш асосига ўтказишни тезроқ ниҳоясига етказишдан, ҳосилнинг нобудгарчилигини қисқартиришдан, маҳсулотнинг юқори сифатли бўлишини таъминлашдан, уни сақлаш ва қайта ишлашнинг моддий техника базасини мустаҳкамлашдан иборат. Қиш вақтида сабзавот билан таъминлашни яхшилаш мақсадида, шунингдек, теплица ва парниклар қурилиши ҳисобига сабзавот маҳсулотини кўпайтириш жуда муҳимдир. Бунда Москва, Ленинград ва бошқа шаҳарларнинг тажрибасидан фойдаланиш лозим.

Кўпгина областларимиз, ўлка ва республикаларимизнинг тажрибаси, социалистик мамлакатларнинг тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, янги ташкилий формалар — картошка ва сабзавот етиштирадиган ихтисослаштирилган хўжаликлар ҳамда уларни сақлайдиган ва қайта ишлайдиган корхоналарни ўз ичига олган хўжалик ҳисобидаги бирлашмалар асосида бу маҳсулотлар билан таъминлаш вазифасини анча муваффақиятли ҳал этиш мумкин. Шунга кўра жуда яқин вақтлар ичида шундай ташкилот тузиш тўғрисида таклифлар киритиш ҳақида СССР Министрлар Советига топшириқ берилиши лозим.

Планларимизда РСФСРнинг Ноқоратупроқ зонасига катта ўрин берилмоқда. Шуни қониқиш билан қайд қилиш мумкинки, бу бепоён ўлканинг қишлоқ хўжалигини ўзгартиришнинг белгиланган комплекс программаси амалга оширилиши маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиришда, қишлоқ меҳнатчиларининг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилашда ижобий таъсир кўрсатмоқда. Лекин ўртага қўйилган вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш учун зарур бўлган иш миқёси ва амалий иш Ноқоратупроқ зонани ривожлантириш бўйича ҳали авж олдириб юборилгани йўқ.

Беш йилликнинг икки йили якунларига қараб ҳукм юритганда мелиорация ва ерларнинг ҳосилдорлигини ошириш, ишлаб чиқариш, уй-жой ва маданий-маиший қурилиш базасини яратиш топшириқларини бажаришда қолоқликка йўл қўйилмоқда. Йўл қурилишида кам иш қилинди. Оилаларни майда аҳоли пунктларидан обод посёлкаларга кўчириш ишлари суст олиб борилмоқда. Лубни қайта ишлайдиган, озиқ-овқат ва гўшт-сут саноати корхоналарининг қувватларини ошириш планда белгилангандан орқада қолишига йўл қўйилмоқда. Чамаси, марказий, республика ва маҳаллий органларнинг ҳамма ходимлари ҳам Ноқоратупроқ зонанинг проблемаларини ҳал этишнинг хўжалик сиёсий моҳиятини тушуниб олмаганга ўхшайдилар.

Ноқоратупроқ зонада иш олиб бориш топширилган министрликлар ва идоралар, шунингдек, партия, совет ва хўжалик органлари қолоқликка барҳам бериш ҳамда ушбу ўлка қишлоқ хўжалигини қайта ўзгартиришнинг бутун комплекс тадбирларини бундан буён ўз вақтида бажариш учун ҳамма чораларни кўришлари лозим, ўн биринчи беш йиллик планларида ҳам Ноқоратупроқ зона проблемаларига тегишли эътибор бериш кўзда тутилади.

Сизларга маълумки, яқинда Сибирь ва Узоқ Шарқ районларига сафар қилдим. Очиғини айтганда, бу сафар менда унутилмас таассуротлар қолдирди. Мен меҳнаткашлар билан, партия хўжалик активи билан учрашиб суҳбатлашдим, мамлакат экономикасида тобора ўсиб борувчи роль ўйнаётган бу ғоят йирик районнинг табиий бойликларини комплекс ўзлаштириш ва ишлаб чиқариш кучларини ривожлантириш борасида олиб борилаётган ишлар билан шахсан танишиш имкониятига эга бўлдим. Сафар якунлари бўйича тегишли қарор қабул қилингани, зарур топшириқлар берилганини сизлар биласизлар. Бугун Сибирь ва Узоқ Шарқ қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг фақат баъзи томонларига тўхталиб ўтишни истардим. Гап шундаки, бу соҳанинг проблемалари ҳали иқтисодий зонани ривожлантиришнинг комплекс тадбирларида етарли ўрин олмаяпти. Бу ерга қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ташиб келтиришга катта маблағлар сарфлашга тўғри келмоқда, ҳолбуки бу маҳсулотларнинг кўпчилигини шу ернинг ўзида ҳам муваффақиятли равишда етиштириш мумкин бўларди. Аҳолининг гўшт, сут, тухум, сабзавот, картошка ва бошқа баъзи маҳсулотларга бўлган эҳтиёжи маҳаллий ишлаб чиқариш ҳисобига энг тўла равишда қондирилиши учун бу ишни яхшилаш керак, деб ўйлайман.

Ўртоқлар! Ушбу Пленумда биз келгусида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилаб олмоқдамиз. Ҳозир эса бизнинг сира кечиктириб бўлмайдиган вазифамиз — бутун куч-ғайратни ўнинчи беш йиллик планларини бажариш ва мумкин қадар кўпроқ ошириб бажаришга қаратишдан иборат. Деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришда ўсишга эришилганига қарамай ялпи маҳсулотнинг умумий ҳажми бўйича ҳам, унинг баъзи турлари бўйича ҳам беш йилликнинг дастлабки икки йили планлари бажарилмади.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда биз йил сайин кўпроқ капитал маблағ ва моддий ресурслар ажратмоқдамиз. Лекин шуни айтиш керакки, ҳамма жойда ҳам бу маблағларнинг тегишинча маҳсулот қайтими беришига эришилмаяпти. Кейинги икки йил мобайнида Россия Федерацияси, Украина, Қозоғистоннинг бир қатор областларида, Молдавия, Латвия ва Қирғизистонда қишлоқ хўжалик ялпи маҳсулоти кўзда тутилганидан кам бўлди. Маҳсулотни кўпайтиришда жуда кам ўсишга эришган ёки ҳатто камайтириб юборган областлар ҳам бор. Тамбов, Орёл, Липецк, Челябинск, Одесса, Павлодар, Тўрғай областларини шулар жумласига киритиш мумкин.

Красноярск ўлкаси, Пенза, Курган, Урал областлари дон экинлари ҳосилдорлигида амалда бир жойда депсиниб турибдилар. Марказий Қоратупроқ районининг кўпгина колхозлари ва совхозларида қанд лавлаги йиғиштириб олиш пастлигича қолмоқда.

Ростов, Чита, Толдиқўрғон, Шарқий Қозоғистон областлари ва Олтой ўлкаси гўшт етиштириш борасида ўз имкониятларидан паст даражада ишладилар ва давлатга гўшт сотиш планларини бажармадилар. Шу йилларда Кемерово, Ульяновск, Житомир, Минск областларининг колхозлари, совхозларида сут соғиб олиш амалда кўпайгани йўқ. Закавказье ва Ўрта Осиё республикаларида чорва моллар маҳсулдорлиги ҳамон пастлигича қолмоқда, ўзларида етиштириш ҳисобига аҳолини гўшт ва сут маҳсулотлари билан таъминлаш масаласи секинлик билан ҳал этилмоқда.

Бошқа маҳсулотлар бўйича маълумотларни оладиган бўлсак, бу борада ҳам ҳамма бир хилда ва тегишинча ғайрат-шижоат билан ишлади, деб бўлмайди. Марказий Комитет Пленумига махсус тайёрланиб, Пленум қатнашчиларига тарқатилган Марказий статистика бошқармаси маълумотларидан ҳам буни кўриш мумкин. Областлар, ўлкалар ва республикаларнинг раҳбарлари мана шу кўрсаткичларни танқидий анализ қилишлари, ўзларини маҳсулот етиштириш ва тайёрлашда анча юқори даражага эришган қўшниларига қиёслаб, зарур хулосалар чиқаришлари лозим.

Беш йилликнинг дастлабки икки йили ичида ҳосил бўлган маҳсулот етишмовчилигини тўлдириш, КПСС XXV съезди белгилаб берган топшириқларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш зарур. Бунинг учун яхши имкониятлар бор. Зўр қониқиш билан айтиш мумкинки, баҳорги имтиҳондан муваффақиятли ўтилди — баҳорги экин экиш ўз вақтида ва юқори сифатли бажарилди. Чорвачиликдаги ишлар яхшиланмоқда. Чорва қишлови нормал ўтди. Ўтган йилга нисбатан кўп гўшт ва тухум ишлаб чиқарилди, чорва моллар ва паррандаларнинг барча турлари миқдори ўсди. Умуман, айтишим мумкинки, вазият ҳозирча қулай бўлмоқда.

Лекин, ўртоқлар, олдимизда ғоят масъулиятли давр йиғим-терим даври турибди. Энг муҳим вазифа шундан иборатки, моддий-техника базасини ўз вақтида ва ҳар томонлама тайёрлаш, етиштирилган ҳосилни қисқа муддатларда йиғиштириб олиш ва ҳосилнинг нобуд бўлишига йўл қўймаслик керак. Чорвачилик маҳсулоти етиштиришни янада кўпайтиришнинг ёз мавсумидаги бой имкониятларидан энг кўп даражада фойдаланмоқ керак. Энг муҳим вазифалардан бири — бўлажак қишловга мустаҳкам, юқори сифатли озуқа базаси яратишдан иборат.

Ҳар бир килограмм тайёр маҳсулотни сақлаш ва истеъмолчига етказиб бериш ҳам муҳим вазифадир. Бунда тайёрлов, савдо, транспорт ташкилотларининг, қайта ишлаш корхоналарининг пухта, батартиб, виждонан ишлашига кўп нарса боғлиқ, негаки, ғоят зўр меҳнат билан бунёд этилган қимматли ва халққа керакли маҳсулотлар уларнинг қўлидан ўтади.

III.

КОЛХОЗ ВА СОВХОЗЛАР ЭКОНОМИКАСИ МАСАЛАЛАРИ

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш проблемаларини ҳал этишда қишлоқ хўжалигида, шунингдек агросаноат комплекс тармоқлари ўртасида барқарор, яхши йўлга қўйилган иқтисодий муносабатларни таъминлаш ғоят муҳим роль ўйнайди. Мен ҳали айтиб ўтганимдек, Марказий Комитетнинг 1965 йил март Пленумидан кейин бу соҳада анчагина ишлар амалга оширилди.

Аммо ҳаёт бир жойда тўхтаб турмайди. Ўтган йиллар мобайнида партия билан халқнинг зўр куч-ғайрат сарфлаши натижасида қишлоқнинг ишлаб чиқарувчи кучлари янги босқичга кўтарилди, колхоз ва совхозларда ишлаб чиқариш миқёслари кенгайди, меҳнатни умумлаштириш ва тақсимлаш янада ривож топди, агросаноат комплекси тармоқларининг иқтисодий алоқалари кенгайтирилди ва мураккаблашди. Мана шу чуқур ўзгаришларнинг ҳаммаси иқтисодий механизмни янада такомиллаштиришни объектив суръатда тақозо этади. Бу гап планлаштириш, рағбатлантириш, хўжалик ҳисобини мустаҳкамлаш, агросаноат комплексини ташкил этувчи барча тармоқларнинг ўзаро алоқаларини яхшилаш масалаларига тааллуқлидир.

Даставвал қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини бошқаришнинг энг муҳим воситаси — планлаштириш тўғрисида гапирмоқчиман. Кейинги вақтларда қатъий планлар билан бирга умумий харид ҳажмлари деб аталмиш топшириқлар, турли қўшимча топшириқлар белгиланадиган бўлиб қолди. Аслида планлар кўпайиб кетди. Баъзи жойларда бу планларни тез-тез ва асоссиз равишда ўзгартириб туриш практикаси яна вужудга келди. Бу — планнинг сафарбар қилувчилик ролини пасайтиради, ишлаб чиқаришни ва хўжалик фаолиятини ташкил этишга салбий таъсир ўтказади, ишлаб чиқаришни янада ўстириш учун курашни суст рағбатлантиради. Бундай аҳволни тузатиш керак. Янги беш йилликда республикалар, ўлкалар ва областлар, районлар, колхоз ва совхозлар учун қишлоқ хўжалик маҳсулотлари харид қилишнинг беш йилга мўлжалланган ва йилларга тақсимланган ягона планини белгилаш лозим.

Айни вақтда маҳсулот етиштириш ва давлатга сотишни ўстиришда юксак кўрсаткичларга эришган хўжаликларни рағбатлантиришни яхшилаш керак. Бу хусусда турли таклифлар бор. Афтидан, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари сотишни рағбатлантириш системасини янада такомиллаштириш масалаларини малакали ходимлар иштирокида илмий муассасаларни жалб этган ҳолда атрофлича ўрганиш ва айтайлик бир йил ичида конкрет таклифларни ишлаб чиқиш, СССР Министрлар Совети эса уларни кўриб чиқиб, КПСС Марказий Комитетига тақдим этиши зарур. Планлаштириш ва рағбатлантиришнинг шундай принципларини ишлаб чиқиш керакки, бу принциплар ҳозирги босқичда маҳсулот етиштиришни кенгайтириш учун қулай шароитларни яратиб берадиган, планларнинг асосланганлигини яхшилайдиган, планларни тузишга нисбатан жойларда ҳамон одат бўлиб келаётган субъектив ёндашишни бартараф этишни таъминлайдиган бўлсин.

Совхоз ишчиларини, колхозчиларни моддий рағбатлантириш билан улар меҳнатининг натижалари, ишлаб чиқариш фондлари ва моддий ресурслардан самарали фойдаланиш ўртасидаги боғланишни кучайтириш тўғрисида ҳам ўйлаб кўриш зарур. Хўжаликларнинг раҳбарлари ҳамда мутахассисларини мукофотлаш тартибини ҳам яхшилаш муҳимдир.

Қишлоқ хўжалигини ҳар томонлама интенсивлаш унинг қишлоққа материал-техника воситалари етказиб бераётган, хом ашёни қайта ишлаётган саноат тармоқлари билан алоқаларини объектив равишда кенгайтириб, чуқурлаштиради. Бундай шароитларда қишлоқ хўжалигида саноатнинг яхши йўлга қўйилган ҳамкорлиги талаб этилади. Афсуски, бу масалада баъзи бир салбий ҳоллардан батамом халос бўлишга ҳозирча эришилгани йўқ.

Қишлоққа етказиб берилаётган саноат маҳсулотининг нархлари тўғрисидаги, шунингдек Сельхозтехника хизматларига ҳамда колхоз ва совхозларга хизмат қилувчи бир қанча бошқа ташкилотларнинг хизматларига ҳақ тўлаш тўғрисидаги масала принципиал аҳамиятга эгадир. Кейинги йиллардаги фактлар бу соҳада ҳали кўп ишлар яхши йўлга қўйилмаганлигини кўрсатади.

Агросаноат комплекси тармоқлари ўртасидаги иқтисодий муносабатларни социалистик хўжалик юритиш принципларига мувофиқ ҳолга келтириб, мана шу масалаларнинг ҳаммасини яхшилаб аниқлаб олиш керак.

Ўтган йиллар мобайнида харид нархларини такомиллаштириш юзасидан катта ишлар амалга оширилди. Аммо, ҳозирча ҳамма масалани истаганимиздек тартибга солишга муваффақ бўлинмади. Маҳсулот баъзи турларининг нархлари колхоз ва совхозларнинг харажатларини ҳали қоплаётгани йўқ. Бу нимага олиб боради? Хўжаликлар ана шундай маҳсулотларни қанчалик кўп етиштирсалар, улар кўрган зарар ҳам шунчалик кўп бўлади. Ишлаб чиқаришни ўстириш суръатлари истар-истамас сусаяди, шу сабабли баъзи жойларда уни ҳатто йиғиштириб қўйишга ҳам уринадилар. Аҳволни бундан буён шундайлигича қолдириб бўлмайди. Биринчи навбатда меҳнат унумдорлигини изчиллик билан муттасил ошириш ва маҳсулот таннархини пасайтириш лозим, албатта. Лекин айни вақтда баъзи маҳсулотларнинг нархларини муайян даражада ошириш ҳам керак бўлади.

Шу муносабат билан 1979 йил 1 январдан бошлаб сут, жун, қоракўл, қўй гўшти, картошканинг, сабзавот айрим турларининг колхоз ва совхозларда рентабелли етиштирилишини таъминлаш учун шу маҳсулотларнинг чакана нархларини ўзгартирмасдан харид нархларини ошириш тўғрисида қарор қабул қилинди. Нархлар оширилиши натижасида хўжаликларда қўшимча тўловлар йилига тахминан 3 миллиард 200 миллион сўмга боради. СССР Министрлар Совети харид нархларини такомиллаштириш борасидаги ишларни давом эттириши лозим.

Колхоз ва совхозларнинг экономикасини янада мустаҳкамлаш, ишлаб чиқаришни хўжалик ҳисоби асосида юритиш учун шарт-шароитларни вужудга келтириш мақсадида бошқа бир қанча тадбирларни ҳам амалга оширишга қарор қилинди. Рентабеллиги ҳозирги вақтдаги 15 процент ўрнига 25 процентдан паст бўлган колхозларни даромад солиғи тўлашдан озод қилиш мақсадга мувофиқ деб топилди. Совхозларнинг табиий офатлардан кўрган зарарининг ўрнини қоплашга давлат бюджетидан бир миллиард сўм миқдорида маблағ ажратилиши билан мана шу зарарнинг ўрнини қоплаш ҳажми ошади.

Ўзингиз биласизки, мамлакатнинг кўпгина районларидаги колхоз ва совхозлар 1972 ва 1975 йилларда мислсиз қурғоқчилик оқибатида хўжалик юритишда ғоят қийин шароитларга тушиб қолдилар, бу эса уларнинг экономикасига салбий таъсир ўтказмай қололмади, катта молиявий қарз ҳосил бўлиб қолди. Шу боисдан мана шу хўжаликларнинг экономикасини соғломлаштириш мақсадида давлат банки ссудалари йўли билан колхоз ва совхозларнинг 7 миллиард 300 миллион сўм қарзини ҳисобдан чиқариб ташлаш ва 4 миллиард сўм миқдордаги кредитни тўлаш муддатини ўн икки йилга суриш зарур деб топилди.

Колхозчиларнинг пенсиялари тўғрисида яна бир масала. КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети партия XXV съездининг колхозчилар пенсия таъминотини яхшилаш борасида белгилаган тадбирларини амалга ошириш муддатларини яқинлаштириш тўғрисида қарор қабул қилдилар. 1980 йил 1 январдан бошлаб колхозчилар пенсиясининг минимал миқдорини 40 процент ошириш кўзда тутилган. Кейинги беш йилликда, афтидан уни ишчи ва хизматчилар пенсияси даражасига етказиш лозим.

Колхоз ва совхозлар экономикасини мустаҳкамлаш соҳасида биз амалга оширишни мўлжаллаётган тадбирлар давлатнинг қўшимча харажатлари билан боғлиқ, албатта. Лекин булар колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини анча тезроқ ўстириш учун янги имкониятлар очиб беради ва шуни комил ишонч билан айтиш мумкинки, давлат ресурсларига тушадиган дон, гўшт, сут ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари кўпайиб, ўзини ортиғи билан қоплайди.

Лекин бу ерда шуни яна бир карра айтишни истардимки, қишлоқ хўжалигида самарадорлик харажатларга қараганда ҳозирча етарли эмас. Бинобарин ҳаммамиз, Марказий Комитетдан бошлаб унинг бўлимлари, биринчи навбатда қишлоқ хўжалик бўлимидагилар, шунингдек, СССР Министрлар Совети, Госплан, Қишлоқ хўжалиги министрлиги ва бош қишлоқ хўжалик идоралари, барча босқичлардаги партия ва Совет раҳбарлари буни чуқур англаб олишимиз зарур. Совхоз ва колхозларда моддий ва молиявий ресурслардан фойдаланишни яхшилаш, ҳозирги шароитларда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ошириш вазифаси биринчи ўринга қўйилмоғи лозим. Шу мақсадда пастдан юқоригача бўлган барча хўжалик бўғинларида иқтисод ва тежамкорлик учун, маҳсулот таннархини пасайтириш учун, хўжасизлик ва исрофгарчилик фактларига қарши янада сабот билан курашни авж олдириш зарур. Ана шу йўлдагина қишлоқда вужудга келтирилган иқтисодий потенциалдан ғоят самарали фойдаланишга эришиш мумкин.

Пленумга тайёргарлик кўриш чоғида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини бошқаришни такомиллаштиришга тааллуқли бир қанча масалалар юзага келди. Гап СССР Қишлоқ хўжалиги министрлиги ва қишлоқ хўжалиги органларининг республикалар, ўлкалар, областлар ва районлардаги роли ҳамда масъулиятини ошириш, ҳуқуқ ва бурчларини кенгайтириш тўғрисида, «Союзсельхозтехника» ҳақида, колхоз ва совхозларни таъминлашни тартибга солиш ҳамда уларга ишлаб чиқариш техника хизматини яхшилаш тўғрисида бормоқда. Бу масалалар эътиборга лойиқ бўлиб, ишда самарадорликни ошириш учун муҳим аҳамиятга эгадир. СССР Министрлар Совети республикалар иштирокида мана шуларнинг ҳаммасини ўрганиб, зарур таклифларни ишлаб чиқиши ва уларни КПСС Марказий Комитетига тақдим этиши лозим.

IV.

ХЎЖАЛИКЛАРАРО КООПЕРАЦИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КЎПРОҚ АКТИВЛИК ВА ИШЧАНЛИК КЎРСАТАЙЛИК

Ўртоқлар! Ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва концентрациялаш, яъни марксчи-ленинчилар социалистик ишлаб чиқариш ва меҳнатнинг тобора умумлаштирилиши деб атайдиган нарса ҳаётнинг ғоят қатъий талаби, олға қилаётган ҳаракатимизнинг ҳал қилувчи негизларидан биридир. Партия Марказий Комитети қишлоқ хўжалигида кооператив асосда ташкил қилинган корхоналар ва бирлашмалар ишини, шунингдек қардош социалистик мамлакатлар тажрибасини синчиклаб ўрганиб чиққанидан кейин бу катта социал ҳодисага умумпартиявий, умумдавлат аҳамияти бериб, унга планли тус бағишлади. КПСС Марказий Комитети 1976 йил май ойида «Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини хўжаликлараро кооперациялаш ва агросаноат интеграцияси негизида ихтисослаштириш ва концентрациялашни янада ривожлантириш тўғрисида» қарор қабул қилганлигини ўзингиз биласиз.

Марказий Комитетнинг қарорини партия ва халқ тўла-тўкис қўллаб-қувватлади ва у ғоят муҳим сиёсий, программавий ҳужжат деб баҳоланмоқда. Бу қарор улуғ Ленин кооператив плани ғояларининг конкрет шароитлардаги мужассам ифодаси ва янада ривожлантирилишидир.

Қарор эълон қилинганидан кейин жойларда зўр самарали иш авж олдириб юборилди. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш юзасидан конкрет планлар белгиланиб, амалда рўёбга чиқарилмоқда. Ҳозирги вақтда мамлакатда саккиз мингдан кўпроқ хўжаликлараро ва агросаноат корхоналари ҳамда бирлашмалари ишлаб турибди. Булар — ҳозирдаёқ кўп миқдорда хилма-хил маҳсулот бераётган қишлоқдаги корхоналарнинг янги типидир.

Колхоз ва совхозлар биргаликда куч-ғайрат сарфлаб гўшт, сут етиштирувчи, зотли молларни парвариш қилувчи, ем-хашак тайёрловчи замонавий корхоналарни барпо этмоқдалар. Одатда хўжаликлараро чорвачилик бирлашмаларида меҳнат унумдорлиги, маҳсулот етиштиришни ўстириш суръатлари колхоз ва совхозлардагига қараганда анча юқори.

Деҳқончиликда кооперация асосида уруғ сабзавот, мева, узум ҳамда бошқа маҳсулотлар етиштирувчи қўшма корхоналар ташкил этилмоқда. Техникадан фойдаланишда, химиялаш ва мелиорациялашда хўжаликлараро кооперация бўлмаса, қишлоқ хўжалигини юксак даражада интенсивлаштиришни тасаввур қилиш қийин. Бу соҳада ҳам тегишли бирлашмалар ташкил этила бошланди. Молдавияда ва мамлакатнинг бошқа районларида шу жиҳатдан қимматли, амалда синалган тажрибага эгамиз.

Хўжаликлараро кооперация қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришдан ташқари қишлоқ ҳаётининг бошқа ҳамма соҳаларига жорий этилмоқда. Ана шу катта ишни пухта ўйлаб, яхши ташкил этиш камроқ чиқим қилиб, вақтни тежаб, партия қишлоқ хўжалиги олдига қўяётган марраларга эришиш имконини беради. Аммо бу — жўн иш эмаслигини эсда тутиш керак. Ташкилий, илмий-техникавий ва иқтисодий нуқтаи назардан бу иш колхозларни, айтайлик, йириклаштиришдан кўра, яъни биз яқин ўтмишда ўтказган ишдан кўра анча мураккаб эканлиги шубҳасиз.

Бу ишда биз бошлаган йўлни амалга ошириш кун сайин эътибор бериб туришни, конкрет раҳбарлик қилишни, амалий натижаларни синчиклаб таҳлил этишни талаб қилади. Партиянинг қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш йўли колхоз ва совхозлардаги у ёки бу тармоқларга эътиборни сусайтиришни, айниқса бу тармоқларни пасайтириб юборишни асло билдирмайди. Бундай қилиш халқ хўжалигига зарар етказган бўлур эди.

Колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини хўжаликлараро кооперациялаш ва интенсивлаш — қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг энг самарали йўлидир. Афсуски, Марказий Комитетнинг бу хусусдаги огоҳлантиришларидан зарур хулосалар чиқариб олинмаётганлигини, чорва туёғининг қисқариб кетишига ва ҳатто бутун-бутун фермаларнинг тугатилишига йўл қўйилаётганлигини кўрсатувчи фактлар бор. Ихтисослаштириш ва концентрациялаш ишини ўтказишдаги бош масала — чуқур ва пухта ўйлаб иш тутишдан, илмий асослашдан, юксак ишлаб чиқариш самарадорлигига эришишдан иборат.

Шу билан бирга Марказий Комитет қарорини бажариш соҳасидаги иш ҳали ҳамма жойда ҳам чинакамига авж олдириб юборилмаганлиги бизни ташвишлантирмаслиги мумкин эмас. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш ишидаги камчиликлар ва салбий ҳодисаларнинг тубига назар ташланса, кадрларимиз орасида бутун ана шу ишнинг ҳаётий зарурлигини ҳам, ғоят чуқур моҳиятини ҳам ҳамон уқиб олмаган бирталай кишилар борлиги, чамаси, бу ўриндаги бош масала эканлигини пайқаш қийин эмас. Баъзи бировлар бу ишда шошма-шошарликка йўл қўймаслик тўғрисида Марказий Комитетнинг огоҳлантиришини ўзларича талқин қилишяпти. Улар бу огоҳлантиришни кўп йилларга чўзиш учун бир имконият деб тушундилар. Бу — янглиш фикр! Қарорда гап муддатлар тўғрисида эмас, балки ишнинг сифати тўғрисида боради. Ишни яхши қилиш — узоқ вақтга чўзиш деган маънони билдирмайди.

Хўжаликлараро кооперация — катта ва мураккаб объектив жараён. Уни шошилтириб бўлмаганидек, тўхтатиб қўйиб ҳам бўлмайди. Иш пухта ўйлаб, планли равишда, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлашга доир бошқа тадбирлар билан комплекс тарзда ўтказилиши керак. Бу — ихтиёрий иш, албатта, биз ҳам шу принципга қатъий риоя қиламиз. Аммо ихтиёрийлик билан ўзи бўларчилик — эгизак эмас, балки бир-бирига зид нарсалардир.

Айрим иттифоқ органлари шаънига ҳам аччиқ сўзлар айтишга тўғри келади. Аввало СССР Қишлоқ хўжалиги министрлиги билан СССР Госпланини назарда тутаман. Ҳозирча улар мамлакатда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш соҳасидаги жамики ишни мувофиқлаштириб, йўналтириб турадиган марказларга айланганлари йўқ. Министрликлар ва идораларнинг, жумладан Озиқ-овқат ва Гўшт-сут саноати министрликларининг баъзи раҳбар ходимлари айрим ҳолларда тор маҳкамачилик позицияларида туришибди. Ишлаб чиқариш кооперациясини ривожлантириш соҳасида қишлоқ хўжалик органлари билан қўлни қўлга бериб актив ишлаш ўрнига, улар ана шу илғор жараёнга халақит бермоқдалар, юмшоқ қилиб айтганда, кўпинча ўз хўжаликларига хўжаликлараро кооперацияга киришни тавсия қилмаяптилар ёки яккаланган бирлашмалар тузишга интилмоқдалар.

КПСС Марказий Комитетининг қарорини амалга ошириш соҳасида бундан буёнги ишда ҳисобга олиш зарур бўлган энг муҳим хулосалар ва мулоҳазалар ана шулардан иборат. Шу билан бирга ўтказилаётган ишнинг баъзи бир принципиал қоидалари хусусида бир мунча конкретроқ тавсиялар зарурлигини тажриба кўрсатмоқда. Хўжаликлараро кооперация ва аграр-саноат интеграцияси базасида ихтисослаштириш ва концентрациялашнинг қишлоқ хўжалиги турли тармоқларига ва йўналишларига мос келадиган энг яхши ташкилий формаларини танлаб олишга алоҳида эътибор бериш ва жиддий таҳлил этиш керак бўлади. Бизга ҳар қандай бирлашмалар эмас — балки ишлаб чиқариш ва меҳнатни социалистик тарзда умумлаштиришни ҳақиқатан ҳам янги поғонага кўтарадиган, фан, техника ва технологиянинг энг янги ютуқларига асосланадиган, энг юксак унумдорликни таъминлайдиган ва энг кўп, арзон маҳсулот берадиган бирлашмалар керак.

(Давоми тўртинчи бетда).

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

(Боши учинчи бетда).

Бизнинг ўз тажрибамиз хилма-хил формаларни юзага келтирган. Улар орасида ҳар бир тармоқ учун энг мақбул, энг самарали формаларни синчиклаб ўрганиб, танлаб олиш лозим.

Умуман олганда, ўртоқлар, биз қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш ишини амалий изга активроқ ўтказишимиз лозим. Хўжаликлараро кооперация масалалари қишлоқ партия ташкилотларининг район, область ва республика раҳбар органларининг кун тартибидан тушмаслиги керак. Биз ҳаммамиз хўжаликлараро кооперация ва аграр-саноат интеграцияси негизида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш йўли билан қишлоқ хўжалигимиз социалистик система афзалликларидан фойдаланиб, ўзининг ривожланиш суръатларини анча кенгайтиришига, мамлакатнинг озиқ-овқатга ва хом-ашёга ўсиб бораётган эҳтиёжларини анча тўла-тўкис қондира олишига чуқур ишонишимиз зарур.

V.

ҚИШЛОҚДА ҚУРИЛИШ ИШЛАРИГА ЭЪТИБОРНИ КУЧАЙТИРАЙЛИК

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалигини янада юксалтиришдан иборат катта программани муваффақиятли амалга ошириш капитал қурилишни ташкил этиш билан бевосита боғлиқдир. Қишлоқда қурилишни ривожлантириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш ҳозирги вақтда партия аграр сиёсатининг энг муҳим таркибий қисми бўлиб қолди.

КПСС Марказий Комитети 1965 йил март Пленумидан кейин халқ хўжалигининг янги тармоғи бўлмиш қишлоқ қурилишини кенгайтириш ва унинг даражасини ошириш учун кўпгина ишлар қилинди. СССР Қишлоқ қурилиши министрлигига бирлашган давлат ихтисослаштирилган қурилиш ташкилотлари тузилганлигини эслатиб ўтаман. Мамлакатимизда аллақачон таркиб топган колхозлараро қурилиш ташкилотлари системасининг қувватлари тобора ошмоқда.

Кейинги ўн йил ичида қишлоқ қурилиши ишлаб чиқариш базасини барпо этишга давлат ва колхоз маблағларидан қарийб 16 миллиард сўм сарфланди. Ҳозирги вақтда қишлоқ объектларини барпо этишда сал кам 3 миллион бинокор ишчи меҳнат қилмоқда. Бу — ишчилар синфининг қишлоқдаги янги катта отрядидир.

Қишлоқ қурилиши министрлиги ва колхозлараро қурилиш ташкилотлари ҳозирданоқ йилига 10 миллиард сўмликдан зиёд ҳажмдаги қурилиш-монтаж ишларини бажармоқдалар.

Бу эса қишлоқда йил сайин тобора кўпроқ янги объектлар — чорвачилик фермалари ва паррандачилик фабрикалари, ремонт корхоналари ва агрохимия марказлари, элеваторлар ва омухта ем заводлари, уруғлик омборлари, картошка ва сабзавот омборлари, теплица комбинатлари ишга туширилаётганлигини билдиради.

Бугунги кунда қишлоқ қурилиши — социал проблемаларни ҳал этишда ҳам жуда муҳим бўғиндир. Партия қишлоқдаги уй-жой ва маданий-маиший шароитларни тубдан яхшилаш йўлига қатъий амал қилмоқда. Мен яқинда айтиб ўтганимдек, ўтган 13 йил мобайнида қишлоқ жойларида умумий майдони 450 миллион квадрат метрга борадиган уй-жойлар барпо этилди. Урушдан олдинги 1940 йилда мамлакатимиз барча шаҳарларининг уй-жой фонди худди шунча бўлганлигини эслатиб ўтаман. Уй-жой қурилиши шаҳарлардаги каби қишлоқларда ҳам индустриал негизга кўчирилмоқда. Қишлоқ посёлкалари тузиб чиқилган бош планларга мувофиқ комплекс қурила бошланди. Уй-жойлар билан бирга замонавий жамоат объектлари барпо этилмоқда. Эндиликда қишлоқда замонавий савдо марказини, яхши жиҳозланган маиший хизмат уйини, ошхона ва шинам кафени тез-тез учратиб туриш мумкин.

Ҳали яқин ўтмишда ҳам қишлоқда болалар боғчалари ва яслилари жуда камдан-кам қурилар эди, уларнинг борлари ҳам одатда номуносиб биноларда жойлашарди. 1965 йилдан кейин типовой лойиҳалар асосида қарийб 2 миллион бола учун мактабгача тарбия муассасалари, 11 миллион ўқувчи учун умумий таълим мактаблари, жами 8 миллион ўринли клублар ва маданият саройлари, кўпдан-кўп соғлиқни сақлаш, коммунал хизмат объектлари, спорт иншоотлари барпо этилди.

Шундай бўлса ҳам қишлоқ қурилиши ҳозирча танг жой бўлиб қолмоқда, деб айтишим мумкин. Кўрилган чора тадбирларга қарамай, қишлоқ жойларда қурилишнинг ишлаб чиқариш базаси ҳали бақувват эмас. Колхоз ва совхозлар қурилиш ишларининг учдан бир қисмидан кўпроғини хўжалик усулида бажаришмоқда, бу эса қурилиш сифатини кўп даражада пасайтиради, унинг муддатларини чўзиб юборади ва уни қимматлаштиради. Капитал маблағларни кўпдан-кўп қурилишларга сочиб юбориш натижасида қишлоқ хўжалигида қувватларни ишга тушириш планлари бажарилмаяпти, бу эса тугалланмай қолган қурилишлар кўпайиб кетишига сабаб бўлмоқда.

Лойиҳалаш ва қурилишда қишлоқнинг ўзига хос шароитлари дуруст ҳисобга олинмаяпти, саноат элементлари ва конструкциялари кўпинча кўр-кўрона жорий этилмоқда. Мен илгари айтиб ўтганимдек, янги қурилиш ҳаддан ташқари қимматлашиб кетди. Масалан, кейинги ўн йил ичида сутчилик фермаларидаги ҳар бир чорва мол ўрнининг қиймати уч баравардан зиёд, чўчқа бўрдоқичилиги комплексларида эса тўрт баравар ошди. Қурилишда оғир вазнли материаллардан фойдаланиш, энергетикани асоссиз равишда мураккаблаштириш, объектларни қўпол асбоб-ускуналар билан қалаштириб ташлаш ҳоллари оз эмас. Баъзи янги чорвачилик фермалари ва комплексларида ҳар бир сигирга 8 кубо метргача бетон, ҳар бир бузоққа эса 400 килограммгача металл тўғри келади. Жониворлар учун бу оғирлик қилмасмикин?!

Қишлоқ қурилишлари учун лойиҳалаш ишларида жиддий нуқсонлар бор, исрофгарчиликларга йўл қўйилмоқда, зона хусусиятлари яхши ҳисобга олинмаяпти, бу эса оқибат натижада капитал маблағларнинг кам самара беришини кўп даражада белгилаб беради. Ҳозир амалда бўлган иқтисодий рағбатлантириш, қурувчилар билан лойиҳачиларнинг ишига баҳо бериш тартиби салбий таъсир ўтказмоқда. Бу тартиб уларни объектларни арзонлаштиришга эмас, балки қимматлаштириб юборишга ундайди.

Қурилишларни асбоб-ускуналар ва материаллар билан таъминлаш масалалари хусусида бинокорлар ҳам, хўжаликлар ҳам кўп шикоят ва арз қилмоқдалар. Бу ишда кўпгина чалкашликлар ва тартибсизликлар бор. Хўжалик раҳбарларининг қурилишларга асбоб-ускуналарни тўла комплект ҳолида олишлари учун кўпинча ўнлаб турли идораларга қатнашларига, мамлакатнинг барча томонларига чопарларни жўнатишларга тўғри келмоқда.

Қишлоқлардаги уй-жой ва маданий-маиший ёки чўл районларидаги сув таъминотини олиб кўрадиган бўлсак, бу ерлардаги камчиликлар яна ҳам кўпроқ. Кўпгина районлар, областлар ва республикаларда уй-жойлар, болалар муассасалари ҳамда қишлоқ аҳолисига маиший, медицина ва маданий хизмат кўрсатишни яхшилаш билан боғлиқ бошқа объектларни фойдаланишга топшириш планлари мунтазам суратда бажарилмаяпти.

Биз қишлоқда қурилиш ва қишлоқ меҳнаткашларининг маданий ва маиший шароитларини яхшилаш сари янада кескинроқ бурилиш ясашимиз керак. Қишлоқда ишлаб чиқариш, уй-жой ва маданий-маиший қурилишни ташкил этишнинг бутун ишини яхшилаш юзасидан конкрет перспектив тадбирларни 1979 йил бошларигача ишлаб чиқишни, шу мақсадларга маблағ ажратишни кўпайтиришни СССР Министрлар Советига топшириш мақсадга мувофиқдир.

Программа қишлоқ қурилиши индустриал базасини жадал ривожлантириш билан боғлиқ масалаларнинг бутун бир комплекси ҳал этилишини қамраб олиши лозим. Бунда гап заводларда ғоят пишиқ қилиб тайёрланган енгил саноат конструкциялари комплектлари ишлаб чиқаришга ва улардан буюртмачиларга топшириш учун фойдаланишга тайёр бўлган ишлаб чиқариш биноларини барпо этишга мўлжалланган катта қишлоқ бинокорлик комбинатларини вужудга келтириш, махсус қурилиш ва монтаж ишларини бажарувчи бўлинмаларни тузиш, уй-жой қурилишини авж олдириш тадбирлари, қишлоқ уйсозлик комбинатларини ташкил этиш, ёғоч панель уйсозлигини ривожлантириш тўғрисида бормоқда. Кадрларнинг ва аввало механизаторлар ва мутахассисларнинг қишлоқда муқим ўрнашиб қолишлари мумкинлигини ҳисобга олиб, умумий маблағларни қишлоқнинг фойдасини кўзлаб, ишлаб чиқаришдан ташқари қурилишга бирмунча қайта тақсимлаш мумкин бўлур эди.

Қишлоқ қурилишига қишлоқ аҳолисининг турмуши ва қизиқишлари хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда тўғри ёндашишни таъминлаш зарур. Афтидан, қишлоқ қурилишини қоида тариқасида оилаларни томорқа участкалари ҳамда уй ҳайвонлари, паррандалар ва шахсий транспорт воситалари учун ҳовли иморатлари бўлган алоҳида-алоҳида шинам уйлар билан таъминлашдан иборат йўлга солиш керак.

Индустриал ва кооператив уй-жой қурилишини қишлоқ аҳолисининг маблағларини жалб қилган ҳолда ривожлантиришни таъминлаш жуда муҳимдир. Шу хусусда қарор қабул қилинган бўлиб, бунда якка тартибда уй-жой қурилишини узоқ муддатли имтиёзли кредитлар билан рағбатлантириш тадбирлари кўзда тутилган.

Янги қурилишни колхоз ва совхозлардаги мавжуд ишлаб чиқариш объектларини, биринчи навбатда чорвачилик фермаларини реконструкция қилиш ва модернизациялаш билан қўшиб олиб боришга жиддий эътибор бериш зарур. Маълумки, аввалги йилларда колхоз ва совхозлар кўпдан-кўп фундаментал, типовой бинолар қуришди. Уларни реконструкциялаш, замонавий талабларга мослаш керак. Бир неча марта уқтириб ўтилганидек, бундай йўл кам чиқим қилиб ишлаб чиқаришнинг илғор технологиясига ўтиш имконини беради. Аммо бу иш етарлича кўлам касб этмаяпти. Лойиҳачилар бундан бўйин товламоқдалар, бинокорлар бундай ишни нафи йўқ деб ҳисобламоқдалар, план ва таъминот ташкилотлари реконструкция мақсадлари учун асбоб-ускуналарни кўзда тутмайдилар. СССР Министрлар Совети ва тегишли идоралар бу ишда зарур тартиб ўрнатишлари, қишлоқ ишлаб чиқариш объектларини реконструкциялаш соҳасидаги ишларни рағбатлантирадиган шарт-шароитларни вужудга келтиришлари лозим.

Йўл қурилиши каби муҳим масалага ҳам тўхталиб ўтмоқчиман. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада юксалтириш, қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини ошириш қишлоқнинг бош транспорт, айтиш мумкинки, ҳаёт артериялари бўлмиш автомобиль йўллари шохобчаларини ривожлантириш билан бевосита боғлиқдир. Лекин яхши йўллар ҳозирча кўп эмас. Қишлоқ хўжалиги йўлларнинг ёмонлигидан жуда катта зарар кўрмоқда.

СССР Госплани, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари йўл қурилиши иқтисодий ва социал ривожланиш планларида тегишли ўрин олиши, зарур молиявий ва моддий ресурслар билан таъминланиши тўғрисида ғамхўрлик қилишлари зарур.

Ҳамма жойда бўлгани каби қишлоқ қурилишида ҳам кадрлар тўғрисида ғамхўрлик қилиш биринчи даражали аҳамиятга эгадир. Мамлакатнинг олий ўқув юртлари саноат ва шаҳар қурилиши учун кўплаб яхши мутахассисларни тайёрлаб бермоқда. Лекин қишлоқдаги лойиҳалаш ва қурилишнинг ўзига хос хусусиятлари бор. Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги қишлоқ эҳтиёжлари учун махсус бинокор инженерлар ва архитекторлар тайёрлашни кўпайтирса тўғри бўлур эди. Марказий ва маҳаллий органлар ҳунар-техника таълими системасида қишлоқ учун малакали бинокор ишчилар тайёрлашга, уларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилашга кўпроқ эътибор беришлари зарур.

Шаҳарлар ва саноат марказларининг қишлоққа берадиган оталиқ ёрдами нақадар катта роль ўйнаши яхши маълум. Кейинги йилларнинг тажрибаси ана шу ишнинг кўпгина қимматли формаларини юзага келтирди. Мен теплица комбинатларини, чорвачилик фермаларини, озуқа цехларини, уй-жойлар ва маданий-маиший объектларни лойиҳалаш ҳамда қуришда берилган ёрдамни назарда тутмоқдаман. Баъзи корхоналар қишлоқ эҳтиёжлари учун етишмаётган машина-механизмларни ва запас қисмларни ишлаб чиқармоқда, қишлоқ механизатор кадрларини тайёрламоқда. Дала ва фермаларнинг меҳнатчиларига маданий хизмат кўрсатишни яхшилаш соҳасида катта ишлар амалга оширилмоқда ва ҳоказо.

Москва ва Москва области, Ленинград, Свердловск, Киев, Днепропетровск, Волгоград, Минск, Тошкент партия ташкилотлари бу соҳада кўп иш қилмоқдалар. Мазкур партия ташкилотларининг ташаббуси ва иш тажрибасини бошқа шаҳарлар ва саноат марказларининг партия комитетлари ҳар томонлама қўллаб-қувватласа арзийди.

VI.

ҚИШЛОҚДА ТАШКИЛОТЧИЛИК ВА ИДЕОЛОГИЯ ИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалигини юксалтириш учун курашнинг янги босқичига мувофиқ равишда партиявий раҳбарлик ҳам янада юксакроқ даражада, омма ўртасида ишлаш методлари ҳам янада мукаммалроқ даражада бўлмоғи лозим. Партия ташкилотлари шу вазифаларни муносиб даражада уддалай оладилар, деб кутиш учун бизда ҳамма асослар бор.

Қишлоқда партиямизнинг обрў-эътибори тобора ўсмоқда ва мустаҳкамланмоқда. Марказий Комитетнинг март Пленумидан бери қишлоқда партиявий кучларнинг анча ўсганлигини партиямизнинг, унинг маҳаллий ташкилотларининг катта муваффақияти деб таъкидлашимиз керак. Ҳозирги вақтда қишлоқда 5 миллион 800 минг коммунист бор. 1965 йилдагига қараганда коммунистларнинг сони 1 миллион 200 минг киши кўпайди. Партия аъзолари ва аъзоликка кандидатлардан 2 миллион 700 минг киши бевосита қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида, уларнинг катта кўпчилиги қишлоқ хўжалигининг асосий участкаларида ишламоқда.

Шундай қилиб, қишлоқ коммунистлари жанговар қобилиятга эга бўлган жуда катта армия бўлиб қолди. Унинг негизи — бошланғич партия ташкилотларидир. Ишлаб чиқариш ва тарбия соҳасидаги вазифаларнинг бажарилиши учун бевосита жавобгарлик бошланғич партия ташкилотлари зиммасига юклатилган. Партиямиз аграр сиёсатининг изчиллик билан ва самарали тарзда амалга оширилиши кўп жиҳатдан уларнинг қатъият ва собитқадамлик билан иш олиб боришига, кишиларни руҳлантира олиши ва ташкил қила билишига боғлиқдир.

Марказий Комитет қишлоқда энг асосий сиёсий орган, қишлоқ экономикасига, ижтимоий ва маданий ҳаётга партиявий раҳбарликнинг мўътабар бўғини сифатида район партия комитетларини тиклаб ва мустаҳкамлаб қанчалик тўғри ва доно иш қилганлигини ўтган йилларнинг тажрибаси қайта-қайта исбот этди. Ҳозирги вақтда 3 мингдан кўпроқ район партия комитетлари ишлаб турибди. Район партия комитетларининг фаолиятида чинакам партиявий-ижодий услуб тобора мустаҳкам қарор топмоқда. Биз қишлоқ район комитетларининг ролини ошириш тўғрисида бундан кейин ҳам ғамхўрлик қилишимиз керак — бу бизнинг умумпартиявий ишимиздир.

Область ва ўлка партия комитетлари, иттифоқдош республикаларнинг Компартиялари Марказий Комитетлари қишлоқ хўжалигига раҳбарлик соҳасида катта ташкилотчилик ишларини олиб бормоқдалар. Улар партиянинг аграр сиёсатини амалда бажариш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантириш ҳамда унинг самарадорлигини оширишнинг муҳим проблемаларини ҳал этишга партия ташкилотларининг, халқ депутатлари советлари, касаба союзлари, комсомолнинг, барча қишлоқ меҳнаткашларининг куч-ғайратини сафарбар қилишда катта тажриба орттирдилар.

Аммо барча партия комитетлари ҳозирги талабларга мувофиқ даражада ишлаяпти десак ишга танқидий кўз билан қарамаган бўлар эдик. Баъзи партия комитетлари қишлоқда содир бўлаётган иқтисодий ва ижтимоий жараёнларни чуқур ўрганмаётганликларини, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг янада тезроқ суръатлар билан ўсиши учун мавжуд барча янги имкониятларни кўрмаётганликларини, ҳақиқий аҳволга баъзан объектив баҳо бермаётганликларини, эришилган натижаларни баъзан бўрттириб кўрсатаётганликларини эътироф этишга тўғри келади.

Сизларга маълумки, яқинда партия Марказий Комитети Тамбов область партия комитетининг иши тўғрисидаги масалани кўриб чиққан эди. Областда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда область партия комитетининг иш услуби ва методларида катта камчиликлар борлиги таъкидлаб ўтилди. Область партия комитетида раҳбарлик кўпинча айрим кишиларнинг хоҳиш иродаси билан амалга оширилган, активлар ва мутахассисларнинг фикри кўп ҳолларда инобатга олинмаган, маъмуриятчиликка йўл қўйилган. Область комитети район партия комитетларига ва бошланғич партия ташкилотларига етарли даражада суяниб ишламаган. Бу ерда танқид ва ўз ўзини танқид бўшаштириб юборилган.

Бундай фактлар бизда албатта битта-яримта учрайди. Аммо ҳозирги шароитда бундай ҳоллар камдан-кам учраса ҳам, лекин унга сира йўл қўйиш ва чидаб туриш мумкин эмас. Партия Марказий Комитети бундай аҳволга тоқат қилиб туролмади ва сизларга маълумки, бундан зарур ташкилий хулосалар чиқарди.

Марказий Комитетнинг 1977 йилги декабрь Пленумида интизом, кадрларнинг юксак жавобгарлиги тўғрисидаги масала жуда кескин қилиб қўйилди. Бу ҳақда ҳозир ҳам гапириб ўтиш зарур бўлиб қолди. Бу бизнинг бутун фаолиятимизнинг энг муҳим асосларидан биридир. Мисол учун маҳсулот тайёрлаш планларини бажариш масаласини олиб кўрайлик.

Ҳар бир область, ўлка, республикада ҳар йили шу йилнинг яхши ёки ёмон келишидан қатъи назар, давлатга бирон бир турдаги маҳсулот сотиш планини бажармайдиган колхозлар ва совхозлар учраб туради. Бунинг асосий сабаби етарли даражада масъулият сезмасликда, кадрларга нисбатан талабчанликнинг бўшаштириб юборилганлигидадир. Кўпинча қийинчиликларни, объектив сабабларни рўкач қилиб кўрсатадилар. Лекин нечоғли қийин бўлмасин, умумий манфаатларни камситишга, давлат интизомини бузишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Область, ўлка партия комитетлари, иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари бундай ҳоллар билан курашни кучайтиришлари, уларни келтириб чиқарадиган барча нуқсонларни қатъий бартараф этишлари, партия, давлат ва жамоат назоратининг барча формаларини яхшилашлари лозим.

Кадрлар билан ишлаш қишлоқ хўжалигига партиявий раҳбарликнинг ҳал қилувчи проблемаси эди ва шундай бўлиб қолади. Бу соҳада кўпгина иш қилинганлигини айтиб ўтдим. Лекин ҳали барча зарур ишлар қилинган эмас. Ўрта бўғин раҳбарлари — бўлимларнинг бошқарувчилари, бригада бошлиқлари, ферма мудирлари тўғрисидаги масала бизни айниқса ташвишлантиради. Бу соҳада ишловчиларнинг ҳозирча 40 проценти қишлоқ хўжалиги мутахассисларидир. Энди қишлоқларда ўқимишли кишилар кўп. Мана шу кишилар орасидан ишлаб чиқаришнинг яхши ташкилотчиларини тинмай излаш қидириб топиш ва вояга етказиш керак. Партия ташкилотлари шу категориядаги ходимларни танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялаш тўғрисида кўпроқ ғамхўрлик қилишлари лозим.

Механизатор кадрлар тўғрисида яна бир неча сўз айтиб ўтмоқчиман. Мамлакатда механизатор кадрлар тайёрлашнинг кенг системаси яратилди. Афсуски, тайёрланган механизаторларнинг бир қисми колхозлар ва совхозларда доимий ишлаш учун қолмаяптилар.

Механизатор кадрлар тайёрлаш ва уларни сақлаб қолиш проблемалари билан биз узлуксиз шуғулланмоқдамиз, лекин бу масала ҳали батамом ҳал этилган эмас. Бу масалани ўрганиш натижаси бу соҳада кишиларнинг меҳнат ва турмуш шароити, маънавий эҳтиёжларини таъминлаш масалалари тобора катта аҳамият касб этаётганлигини кўрсатиб турибди. Хўжалик раҳбарлари, партия, касаба союз ташкилотлари, ҳар бир колхоз ва совхоз бу соҳада мавжуд кўпгина имкониятлардан тўлароқ фойдаланишлари лозим.

Партия ишлаб чиқариш масалаларигагина эмас, балки, шунингдек кишилар ўртасидаги муносабатларга, уларнинг турмуши, маданияти, психологияси, онги масалаларига ҳам ҳамиша катта эътибор бериб келмоқда. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини маданият билан, жуда кенг маънодаги меҳнат, турмуш маданияти кишилар ўртасидаги муносабатлар маданияти билан қўшиб олиб бориш ҳозирги энг муҳим вазифалардан биридир. Сизларга маълумки, КПСС Марказий Комитети XXV съезддан кейин қишлоқдаги маданият муассасаларининг моддий базасини мустаҳкамлашга, умумий таълим мактабларининг ишини такомиллаштиришга, ҳунар-техника таълимини яхшилашга доир масалаларни қараб чиқди.

Эндиликда масала фақат шу тахлитда қўйилиши мумкин: хўжаликларнинг раҳбарлари, партия комитетлари, совет ва касаба союз органлари ишлаб чиқаришни ривожлантириш тўғрисида қанчалик ғамхўрлик қилаётган бўлсалар, қишлоқ меҳнаткашларининг уй-жой ва маиший эҳтиёжларини, ўсиб бораётган маданий талабларини қондириш тўғрисида ҳам шу қадар кўп қайғуришлари лозим.

Қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш вазифасини Лениннинг ибораси билан айтганда «бир марта ғайрат қилиб қаҳрамонлик кўрсатиш билан бажариш асло мумкин эмас, бу вазифа оммавий ва **кундалик** ишда жуда узоқ вақтларгача энг қаттиқ ва ғоят катта қаҳрамонликлар кўрсатишни талаб қилади».*

Миллион-миллион кишиларнинг мана шу ялпи қаҳрамонлиги ва кундалик меҳнати омманинг конкрет амалий ишларида, меҳнатдаги ва ижтимоий-сиёсий фаолиятида, социалистик мусобақанинг кенг қулоч ёйишида ўзининг ёрқин ифодасини топмоқда. Меҳнат мусобақасининг конкрет хўжалик натижалари ҳам ва унинг замиридаги катта тарбиявий имкониятлар ҳам биз учун муҳим нарсадир.

Мусобақанинг пировард иқтисодий мақсади кўпроқ миқдорда ва арзон ғалла, гўшт, сут ва бошқа маҳсулотлар етиштиришдан иборат. Шу билан бирга қайси йўл билан энг яхши натижаларга эришилганлигининг бировлар қандай қилиб олға силжиганлигининг, бошқаларнинг ҳамон илгариги даражада қолаётганликларининг, учинчи бир шахсларнинг орқада қолганлигининг конкрет сабабларини билиб олиш муҳим ишдир. Ва ниҳоят бир колхоз ёки совхозда эришиш мумкин бўлган натижага нима учун бошқа колхоз ва совхозда эришилган эмас? Хўжалик юритиш натижаларидаги тафовутларнинг шу қадар катталигига сабаб нима?

Хуллас, партия, касаба союзлари, комсомол ташкилотлари, халқ депутатлари Советларининг, матбуотимиз, телевидение ва радионинг, фан ва ҳаёт тажрибаси синовидан ўтган ҳиссасини қўшиши лозим ва мумкин бўлган ҳамма кишиларнинг бу соҳада қиладиган иши кўп. Биз қишлоқ меҳнаткашларининг ташаббусини, чунончи: энг мўл ҳосил ва чорвачиликда энг кўп маҳсулдорликка эришиш, маҳсулот таннархини камайтириш йўлида ғаллакорлар ва чорвадорлар ҳаракатини, машиналарнинг техника имкониятларидан максимал даражада фойдаланиш йўлида механизаторлар ҳаракатини, меҳнат унумдорлигини ошириш, беш йиллик топшириқларини муддатидан илгари бажариш йўлида колхоз ва совхоз коллективларининг ташаббусини ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватламоғимиз лозим.

Мусобақага қишлоқ коммунистлари бошчилик қилишлари керак. Қишлоқлардаги барча партия ташкилотлари ва коммунистларнинг аввало ўзлари ҳозирги босқичда партия аграр сиёсати вазифаларининг моҳиятини, уларни амалга ошириш йўлларини чуқур билиб олишлари керак. Улар партиявий ишонтириш ва коммунистик тарбия методлари орқали миллионлаб кишиларга шу вазифаларни тушунтириб беришлари, уларни руҳлантиришлари, уларнинг куч-ғайратини қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг партия белгилаб берган программасини амалга оширишга сафарбар қилишлари керак. Ҳар бир коммунист фидокорона меҳнат қилиш, илғор тажрибанинг моҳир ташкилотчиси намунасини кўрсатиши, бу тажрибани оммалаштириши, умумий иш учун, коллективда аҳил, фидокорона ва ижодий ишлаш муҳитини яратиш учун жон куйдирувчи бўлиши лозим. Коммунист ишга лоқайд қараш ҳолларига чидаб туриши мумкин эмас ва чидаб турмаслиги керак. Коммунист хўжасизлик, ичкиликбозлик, прогулчилик фактларига нисбатан ва совет кишисининг шон-шарафига доғ соладиган бошқа барча ножўя ишларга нисбатан шафқатсиз бўлиши лозим.

Ўртоқлар! Бизнинг давлатимиз гербида ғалла олтин бошоқларининг тасвири солинган. Бу тасодифий эмас. Бизнинг ғалламиз деҳқонлар, ишчилар ва зиёлиларнинг биргаликдаги меҳнат самарасидир. Қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш — бутун мамлакатни ҳар томонлама иқтисодий юксалтиришнинг ажралмас қисмидир. Ленин таъкидлаб ўтганидек, экономика «юз миллионлаб кишилар ҳаётининг энг чуқур негизларига» даҳлдордир. Миллионлаб кишилар тўғрисида, уларнинг ҳаёти, меҳнати ва турмуш шароитлари тўғрисида гап борар экан, бу нарса коммунистлар учун энг жиддий сиёсат бўлиб, уларнинг ташкилотчилик ва ғоявий-сиёсий ишларида асосий масаладир.

КПСС Марказий Комитети қишлоқ хўжалиги соҳасида илгари сурган катта ва мураккаб вазифаларнинг ҳал этилиши халқ фаровонлигини янада юксак даражага кўтаришга имкон беради. Пленум муҳокамасига қўйилган тадбирларнинг маъноси ҳам шундан иборат. Белгиланган мақсадларга эришиш учун омманинг куч-ғайратини ва ижодий ташаббускорлигини, партиянинг бутун бой тажрибасини, партия кадрларининг билими ва ташкилотчилик санъатини сафарбар этиш талаб қилинади.

Партия ташкилотлари, шаҳар ва қишлоқларнинг коммунистлари, комсомоллари, меҳнаткашлари Пленум қарорларини амалга ошириш учун зарур бўлган ҳамма ишларни бажарадилар, деб ишонч билдиришга руҳсат этгайсиз. **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

(* В. И. Ленин, Асарлар тўплами, 29-том, 438-бет).

Вьетнам Социалистик Республикасининг Президенти ўртоқ ТОН ДИК ТХАНГГА

Вьетнам Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ ЛЕ ЗУАНГА

Вьетнам Социалистик Республикаси Миллат мажлиси доимий комитетининг Раиси ўртоқ ЧИОНГ ТИНГА

Вьетнам Социалистик Республикаси ҳукуматининг Бош министри ўртоқ ФАМ ВАН ДОНГГА

Азиз ўртоқлар!

Вьетнам Социалистик Республикаси ташкил этилганлигининг икки йиллиги муносабати билан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Совети, бутун совет халқи номидан ва шахсан ўз номимиздан сизларга ва сизлар орқали Вьетнам Коммунистик партияси Марказий Комитетига, ВСР Миллат мажлиси доимий комитетига, ВСР ҳукуматига, қардош Вьетнам халқига энг қизғин салом ва самимий табрикларимизни йўллаймиз.

Совет кишилари Вьетнам халқига ва унинг жангларда чиниққан Коммунистлар партиясига уларнинг мардлиги, принципиаллиги, марксизм-ленинизм ва социализм идеалларига астойдил садоқати учун чуқур иззат-ҳурматларини изҳор қиладилар. Мамлакатларимиз ва партияларимиз ўртасидаги дўстлик қаҳрамон мамлакатингизнинг империалистик агрессияга қарши олиб борган оғир кураш йилларида вужудга келди ва мустаҳкамланди. Бу дўстлик ҳозирги вақтда бирлашган эркин Вьетнамда социалистик қурилиш шароитларида янги формалар ва янги чуқур мазмун касб этмоқда.

Вьетнам халқи ташқаридан сурбетларча ва ошкора қилинаётган тазйиққа бардош бераётган, ҳамла ва дўқ-пўписаларга дучор бўлаётган ҳозирги кунда қардош Вьетнамни яна ишонтириб айтамизки, биз унинг социалистик жамиятни барпо этиш, халқнинг турмуш шароитларини яхшилаш, социализмнинг Жануби-Шарқий Осиёдаги ишончли қалъаси — Вьетнам Социалистик Республикасининг дахлсиз суверен ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва унинг халқаро позицияларини мустаҳкамлаш йўлида зўр ғайрат билан бажараётган ишларини астойдил қўллаб-қувватлаймиз. Совет Иттифоқи Вьетнамни қўллаб-қувватлаб келди, қўллаб-қувватламоқда ва доим қўллаб-қувватлайверади.

Азиз ўртоқлар. Вьетнам Социалистик Республикаси ташкил этилганлигининг икки йиллиги кунида сизларга, бутун қардош Вьетнам халқига ягона социалистик Вьетнамни қуриш ва мустаҳкамлашда, ўз Ватанининг шон-шарафи, мустақиллиги ва суверенитети учун курашда янгидан-янги катта муваффақиятларга эришувини чин кўнгилдан истаганлигимизни изҳор қиламиз.

Совет ва Вьетнам халқлари ўртасидаги бузилмас дўстлик ва қардошларча бирдамлик мустаҳкамланиб, яшнайверсин!

Л. БРЕЖНЕВ. А. КОСИГИН.

Америка Қўшма Штатларининг Президенти ЖЕЙМС Э. КАРТЕР жаноб олийларига

Муҳтарам Президент жаноблари.

Америка Қўшма Штатларининг миллий байрами — мустақиллик куни муносабати билан Америка халқига ва шахсан Сизга кутловларимиз ҳамда энг яхши тилакларимизни қабул қилгайсиз.

СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатлар тинчлик ва ҳар икки томон учун манфаатли ҳамкорликни кўзлаб конструктив йўлдан ривожланади, деб ишонч билдиришни истайман.

Л. БРЕЖНЕВ.

«САЛЮТ-6» — «СОЮЗ-29» — «СОЮЗ-30»: ТАДҚИҚОТЛАР ВА ЭКСПЕРИМЕНТЛАР

УЧИШНИ БОШҚАРИШ МАРКАЗИ, 3 июль. (ТАСС). Киши бошқарадиган «Салют-6» — «Союз-29» — «Союз-30» илмий-тадқиқот комплексининг учиши давом этмоқда.

Космонавтлар Владимир Коваленок, Александр Иванченков, Петр Климук ва Мирослав Гермашевский нонушта қилиб, бортавий системаларни назоратдан ўтказишгач, мўлжалланган тадқиқот ва экспериментларни бажармоқдалар.

Куннинг иккинчи ярмида орбитал комплекс ичидаги «Қотишма» қурилмасида яна бир Совет — Польша технология экспериментини ўтказиш мўлжелланган.

Телеметрик ахборот маълумотларига ва экипажнинг докладларига кўра, орбитал комплекс ичидаги системалар нормал ишлаб турибди.

Коваленок, Иванченков, Климук ва Гермашевский ўртоқларнинг сиҳат-саломатликлари яхши.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

Р. 03427. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри. Индекс 64584. Д—2429.